

BISERICA ȘUBEȘTI DIN CÂMPULUNG-MUSCEL. CORPUS-UL INSCRIPȚIILOR

Ștefan Ionescu-Berechet*

Résumé

L'église de Șubești, de Câmpulung-Muscel. Le corpus des inscriptions

L'église de Șubești est un des monuments historiques de référence de la ville de Câmpulung-Muscel, qui a connu deux phases principales (1551-2 et 1779), phases attestées par les deux inscriptions votives conservées jusqu'à nos jours. Le caractère très sommaire des informations concernant l'histoire ancienne de l'église, provenues notamment de ces deux inscriptions votives, a fait que, dans les études de spécialité consacrées à ce sujet, prenne contour une reconstruction hypothétique de ce passé, pleine d'hypothèses arbitraires et de confusions. Parmi ces hypothèses compte aussi celle selon laquelle l'église de Șubești aurait représenté la fondation, donc l'église de la corporation des pelletiers (*șubari*), hypothétiquement concentrés dans le quartier qui entourait cette église, d'où le nom de Șubești, de même que l'hypothèse d'une restauration à l'époque du voivode Matei Basarab. La présente étude essaie de rétablir la vérité historique, avec des documents d'archive à l'appui, en précisant qu'en réalité le nom de l'église de Șubești provient de la famille des prêtres Șubescu, ainsi que le fait que l'inscription votive qui atteste une réfection réalisée au milieu du XVIIe siècle ait appartenu à une autre église de Câmpulung. Mais, le principal noyau de la présente étude est constitué par la publication intégrale du corpus d'inscriptions de l'église, totalisant 75 pièces épigraphiques (inscriptions votives, pierres tombales, piliers et croix funéraires, croix votives en pierre etc.) dont 84% inédites.

Mots-clé: Șubești, inscriptions, pierres tombales, piliers funéraires, croix en pierre, inscriptions votives

Biserica Șubești¹, situată în partea de sud-vest a orașului, pe str. Nicolae Alexandru Voievod la nr. 49, este unul dintre monumentele istorice de referință ale Câmpulungului. Valoros atât prin tipologia arhitecturală, cât și prin programul său iconografic, ambele păstrate nealterate până astăzi. De la finele sec. al XIX-lea și până astăzi locașul a atras în mod firesc atenția a numeroși cercetători și pasionați de istorie, care i-au dedicat pagini mai mult sau mai puțin ample, în diverse lucrări cu caracter monografic, studii de specialitate sau articole de ziar. Aceste contribuții au reușit să evidențieze diverse aspecte din trecutul bisericii, însă numeroase întrebări își caută încă răspunsul. Caracterul extrem de sumar al informațiilor oferite de sursele documentare ridică multe obstacole în calea celui ce se încumetă să cerceteze trecutul acestei biserici. În plus trebuie ținut cont și de faptul că până în prezent nu a fost întreprinsă nici o cercetare arheologică propriu-zisă în interiorul sau în jurul locașului, ci doar o săpătură preventivă pe latura de nord a pridvorului, în 2013, ale cărei rezultate nu au fost încă publicate. Un asemenea tip de cercetări ar putea lămuri măcar în parte chestiunea începuturilor locașului și fazele prin care a trecut acesta în cele câteva secole de existență. Pe de altă parte caracterul eliptic al surselor a facilitat de-a lungul timpului formularea unor ipoteze arbitrare, iar o analiză superficială a lor a dus în unele cazuri la vehicularea unor confuzii mai mici sau mai mari.

Cele mai vechi și importante informații despre biserica Șubești ne sunt oferite de câteva surse cu caracter epigrafic, reprezentate în principal de pisaniile bisericii, păstrate până astăzi. Este vorba de vechea pisanie de la mijlocul sec. al XVI-lea și de cea aparținând refacerii din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, care face referire la prima, menționând ctitorii principali și leatul vechii ctitorii, neinclus sau dispărut în vechea pisanie. Leatul 7060 (1551-1552) este considerat drept momentul primei edificări cunoscute a locașului și acesteia îi este atribuită pisania păstrată la Muzeul municipal al orașului, a cărei inscripție slavonă și traducerea sa au fost publicate, cu numeroase erori și

* Lect. dr. la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București

¹ Cod LMI AG-II-m-A-13573

omisiuni, de către N. Iorga² și de V. Drăghiceanu³. Două variante de text, inedite, de o mult mai mare acuratețe, i se datorează regretatului C. Bălan⁴. Prima dintre ele, revizuită ulterior, are meritul singular de a reda fidel schema compozițională a pisaniei, una neobișnuită pentru o asemenea piesă epigrafică.

Cu excepția primei fraze, care menționează actul ctitoricesc și hramul locașului, restul inscripției nu urmează formula uzuală de scriere (stânga-dreapta, sus-jos), ci este așezat pe coloane⁵. Mai precis, secțiunea care conține pomelnicul ctitorilor are la bază o structură triadică riguroasă, reprezentată de numărul 3 și de multipli ai acestuia. Trei coloane succesive împărțite în câte trei casete orizontale, conțin un număr regulat de nume. Pe prima coloană se găsesc trei nume, probabil ale ctitorilor principali, iar pe următoarele două câte șase nume, grupate câte două în fiecare casetă, rezultând un total de 15 nume.

În mod surprinzător nici numele din pisanie, nici distribuția lor în cadrul acesteia nu au atras atenția cercetătorilor până acum, deși în opinia noastră oferă câteva indicii extrem de interesante. Dacă avem în vedere împărțirea textului pe trei coloane, am putea apropia pisană de la Șubești de categoria specială a pomelnicilor de proscomidiar scrise în acest mod. Un bun exemplu în acest sens îl reprezintă pomelnicul sculptat în piatră de la proscomidiarul bisericii Stavropoleos din București, realizat în 1733⁶. Pe de altă parte conținutul și funcționalitatea pisaniei analizate, ne poate îndemna să o plasăm în categoria foarte rară a pisanilor pomelnic sculptate în piatră⁷. În Țara Românească pot fi citate ca exemple pisană bisericii din Călinești, Prahova (1646, așezată deasupra ușii de intrare în biserică)⁸ și cea a

bisericii Apostol-Tabaci din București (cca. 1765, fixată în zidul exterior al bisericii, pe latura sudică)⁹. Extrem de semnificativ în cel de-al doilea exemplu este faptul că pisană pomelnic dubla pisană propriu-zisă, astăzi dispărută¹⁰.

Un caz similar, păstrat până azi, îl putem întâlni chiar în orașul Câmpulung, la biserica Popa Savu. Pe fațada sa de vest se găsesc două pisanii contemporane (1860), situate simetric față de axul intrării, într-un registru superior acesteia. Cea de pe latura de nord este pisană propriu-zisă redactată potrivit formulei uzuale, conținând date despre locașurile sau refacerile anterioare, despre domnitorul și mitropolitul în timpul cărora a avut loc rezidirea bisericii, precum și hramurile acesteia. Pisană de pe latura sudică este o veritabilă pisană pomelnic, consemnând numele tuturor celor ce au contribuit la lucrările de refacere a locașului. Absența formulei consacrate „Pomenește Doamne!” o diferențiază de pandantul ei bucureștean și o apropie de pisană veche de la Șubești. Dar principalul punct de congruență între cele două pisanii câmpulungene este reprezentat de scrierea numelor pe coloane succesive, la Șubești în număr de trei, la Popa Savu în număr de șase, enumerare ce urmează în ambele inscripții unei fraze inițiale, scrise cursiv în registrul superior. În ciuda intervalului semnificativ ce le desparte din punct de vedere cronologic, considerăm că cele două pisanii reflectă o concepție comună în ceea ce privește dublarea pisaniei principale, schema compozițională și amplasarea pisaniei pomelnic. Această concluzie ne determină să deducem ipotetic că pisană de secol XVI de la Șubești reprezintă o pisană pomelnic ce se condă pisană principală, astăzi dispărută, care se mai păstra la 1779 și din care a extras lapidul de atunci leatul (7060) și numele ctitorilor principali¹¹.

Un aspect extrem de interesant este problema identității grupului de ctitori menționați în pisană din 1551-2. Derivând numele de *Șubești*, sub care este cunoscută biserica, de la cuvântul *șubari*¹², majoritatea celor care i-au cercetat trecutul istoric au considerat că ea a reprezentat biserica de breaslă a șubarilor câmpulungeni¹³, concentrați ipotetic în mahalaua din

² *Inscripții din bisericile României*, adunate, adnotate și publicate de N. Iorga, vol. II, Atelierele grafice Socec&Comp., București, 1908, p. 31.

³ Textul slavon a fost publicat mai întâi, cu mari omisiuni, în V. Drăghiceanu, *Comunicări. Biserica Șubești-Câmpulung*, în BCMI XXIV (1931), p. 91. Sunt redade doar 6 din 15 nume și se omite conjuncția și în succesiunea Stanciu-Boja. O versiune ulterioară, dar de asemenea incompletă, însoțită de traducere a fost publicată în Idem, *Despre m-rea Câmpulung*, în BOR LXXXII (1964), nr. 3-4, p. 330. Textul pisaniei este redat mult mai riguros, omițându-se totuși 4 nume: Filip, Filip, Anca și Maria și rămânând nelămurită succesiunea Stanciu-Boja.

⁴ C. Bălan, *Inscripții medievale ale României. Județul istoric Muscel*, mss. dactilografiat la Institutul de Istorie N. Iorga, nr. 395, p. 814 și o alta fără număr de ordine sau al paginii. Țin să aduc mulțumiri pe această cale domnului Gheorghe Lazăr de la Institutul de Istorie N. Iorga, pentru bunăvoința cu care mi-a facilitat consultarea manuscrisului.

⁵ Această schemă neobișnuită nu a fost sesizată de N. Iorga care, lecturând textul în sens obișnuit, redă inscripția într-un mod deformat. V. Drăghiceanu deși lecturează pisană în mod corect, nu semnalează caracterul aparte al scrierii. C. Bălan evidențiază în transcrierea inscripției schema compozițională a textului, dar nu oferă nici un comentariu pe această temă.

⁶ *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, studiu introd., repertoriu cronologic, note explicative, indicații bibliografice și indici, coord. Al. Elian, Ed. Academiei RPR, București, 1965, nr. 451, p. 415.

⁷ Categorii analizată recent în Lidia Cotovanu, *Despre ctitorii "arbănași" ai bisericii Adormirea Maicii Domnului din Călinești Prahovei (1646)*, în vol. *Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu*, Ed. Universității Al. I. Cuza Iași, 2014, p. 659-661.

⁸ N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 265.

⁹ *Inscripții București*, nr. 13, p. 204.

¹⁰ Reconstituită după manuscrisul episcopului Ghenadie Enăceanu, în *ibid.*, nr. 12, p. 204.

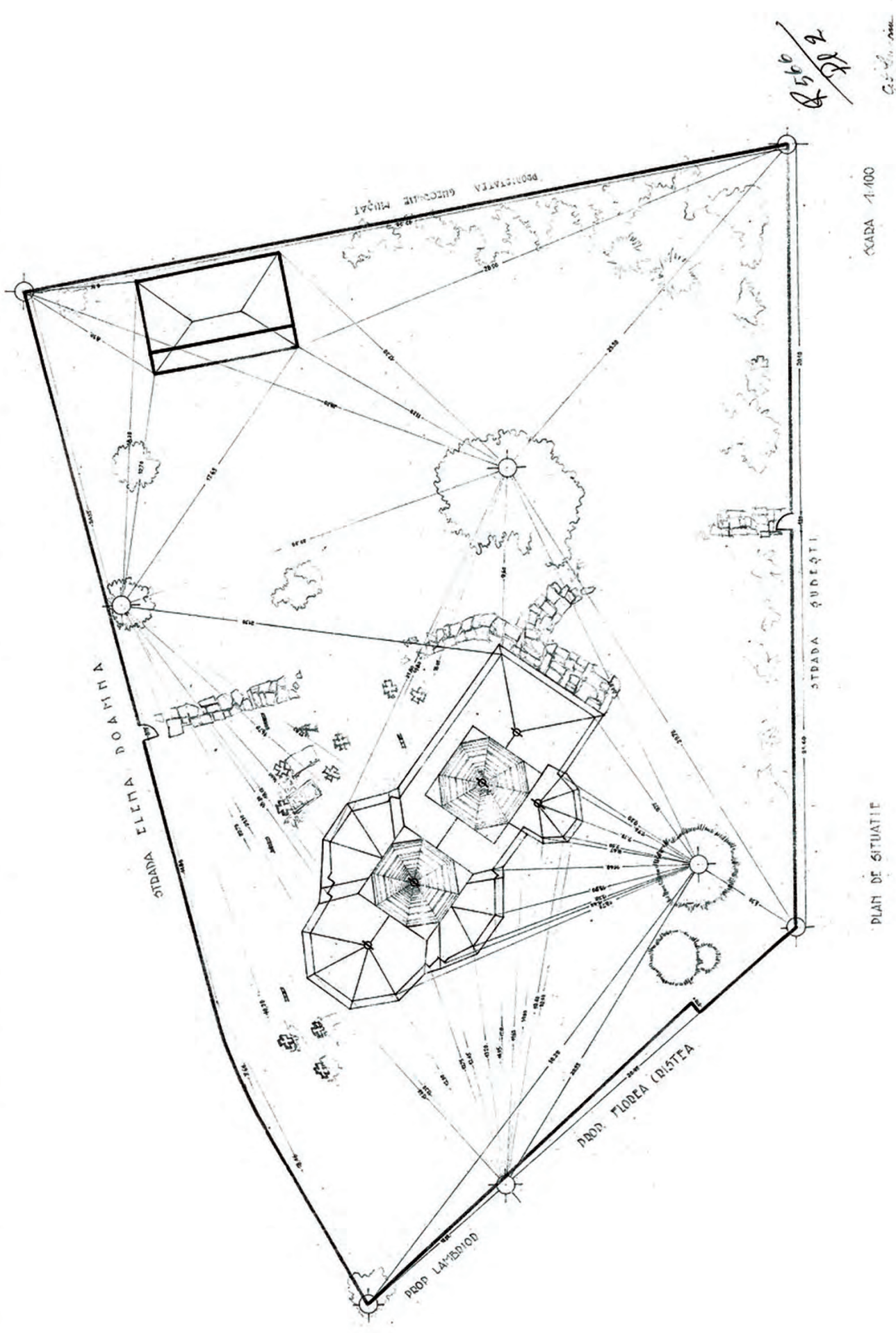
¹¹ Un posibil indiciu merit să confirme deducția noastră este oferit de modul în care pisană din 1779 redă secvența ctitorilor de secol XVI. Deși în vechea pisană păstrată azi se citește extrem de clar conjuncția i între numele lui Stanciu și cel al lui Boja, lapidul de secol XVIII omite acest detaliu, "reducând" numărul ctitorilor de la trei (Oprea și Stanciu și Boja) la doi (Oprea și Stanciu Boja).

¹² Cei care derivă numele bisericii de Șubești de la mahalaua sau breasla șubarilor, fără a le atribui în mod explicit acestora calitatea de ctitori ai locașului, sunt: I. Mihail, *Pictura bisericii Șubești din Câmpulung*, în BCMI XX (1927), fasc. 52, p. 64; Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung-Muscel. Monografie istorică*, Tipografia Gh. Gh. Vlădescu, Câmpulung, 1943, Ed. Ars Docendi, 2009, ed. anastatică, p. 249; A. E. Pungoi, *Ctitorii câmpulungeni reprezentați în tablourile votive*, în "Argesis" XXII (2013), p. 147.

¹³ Părerea este susținută de: E. Matei, M. Becuț, *Biserica Șubești-ctitorie a*

RELEVUL BISERICII "SŔBESŦI" CAMPUL LUNG HUSCEL

Biserica Sf. Împărați Șubești, Plan de situație, Rv. 130.10, sc. 1:100, cca. 1941, în Camera cu relevee (Arhiva de relevee a DITACP/UAUIM), pe relevee.uauiim.ro/130

jurul acesteia¹⁴. Ea ar fi o ctitorie colectivă¹⁵, ridicată de membrii¹⁶ sau chiar de conducătorii¹⁷ acestei bresle în sec. al XVI-lea, făcând parte dintr-o categorie mai largă a bisericilor de breaslă câmpulungene¹⁸.

Această teorie necontestată până în prezent, prezintă o multitudine de aspecte problematice. În primul rând este extrem de discutabil acest tip de logică retroactivă care caută să reconstituie trecutul istoric exclusiv pe baza unor realități posterioare. Cea mai timpurie mențiune a numelui bisericii datează din 1764 și i se datorează lui Blasius Kleiner, care în *Cronica franciscanilor* menționează „biserica Sf. Nicolae al Șerbeștilor (*Szerbestilor*)”¹⁹. Forma *Șubești* apare atestată în jurul anului 1805 într-un pomelnic vechi al bisericii²⁰. Aceste mențiuni de secol XVIII-XIX nu ne pot însă oferi nici un indiciu cert cu privire la numele și statutul bisericii în sec. al XVI-lea.

Discutabilă este și opinia potrivit căreia în mahalaua din jurul bisericii Șubești erau concentrați din cele mai vechi timpuri șubarii, blânarii și cojocarii, iar biserica ar fi fost biserica lor patronală. Înainte de începutul sec. al XIX-lea nu se cunosc informații despre organizarea breslelor de meșteșugari câmpulungeni²¹,

breslei "șubarilor" din Câmpulung-Muscel, în "Argesis" VII (1995), p. 290; E. Matei, "Biserica Șubești", în vol. I. Popescu-Argeșel, *Mănăstirile și bisericile din Muscel la cumpăna dintre milenii*, Ed. Fundației România de Măine, București, 2000, p. 93; Gh. I. Cantacuzino, *Câmpulung. Vechi monumente și biserici*, Ed. Vreamea, București, 2002, p. 77; Idem, *Începuturile orașului Câmpulung și Curtea domnească. Aspecte ale civilizației urbane la Câmpulung*, Ed. Academiei Române, București, 2011, p. 27; Gr. Constantinescu, *Argeșul monumental. Enciclopedie patrimonială*, Ed. Alean, Pitești, 2011, p. 112; *Schițe pentru o monografie arhitecturală. Câmpulung Muscel*, Ed. Igloo Patrimoniu, București, 2012, p. 48; M. L., *Șubești, biserica din Câmpulung construită de breasla șubarilor*, în "Jurnalul de Argeș" 12 septembrie 2013; A. N. Petcu, *Biserica Șubești din Câmpulungul de altădată*, în "Lumina" 11 martie 2014.

¹⁴ Șubarii, blânarii și cojocarii ar fi fost așezați în cartierul de sud denumit și azi Șubești, cf. *Câmpulung-Muscel, ieri și azi. Istoria orașului*, coord. Gh. Pârnuță, Câmpulung-Muscel, 1974, p. 23.

¹⁵ Cf. *ibid.*, p. 24.

¹⁶ În acest sens se exprimă O. Mărculescu, *Ușile diaconești de la biserica Șubești din Câmpulung-Muscel*, în GB XXIV (1975), nr. 3-4, p. 759..

¹⁷ Este opinia îmbrățișată de dr. C. A. Bărbulescu, *Catalogul monumentelor istorice din județul Argeș*, Ed. Geamăna Tiparg, Pitești, 2011, p. 22.

¹⁸ "Biserica breslei șubarilor aparține unui triunghi al credinței breslelor, din care mai fac parte bis Fundeni și Sf. Gheorghe", se susține în *Câmpulung Mușcel, cetatea întemeietorilor de țară*, album editat în cadrul proiectului Regio, 2011, p. 78.

¹⁹ În G. Georgescu, *Câmpulung-Muscel în Cronica franciscanilor de la 1764*, în "Argesis" IX (2000), p. 255. Forma folosită de Kleiner ar putea fi o corupere a numelui de Șubești sau ar putea indica faptul că biserica aparținea familiei Șerbeștilor, ca în cazul bisericii Sf. Gheorghe, legată de neamul Băciuleștilor. Hramul Sf. Nicolae este total necunoscut din alte surse și poate fi corelat cu crucea votivă închinată acestui Sfânt, ridicată în sec. al XVI-lea undeva în apropierea bisericii și aflată din 1887 în incinta locașului pe latura de nord-vest.

²⁰ În mss. rom. 5741 BAR, la f. 3 se află "Pomenicul bisearcii mahalaoa Șubești, unde să prăznuiește Intrarea în Bisearcă a Născătoarei de Dumnezeu". Manuscrisul este publicat în Sp. Cristoceca, *Pomelnice de biserici și mănăstiri argeșene*, Ed. Ordessos, Pitești, 2014, p. 120-134, iar pasajul mai sus menționat poate fi consultat la p. 120.

²¹ Cf. Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 196.

iar dacă consultăm catagrafia orașului din 1838 putem constata o distribuție variată a membrilor breslei care ne interesează, în care majoritatea cojocarilor și croitorilor este concentrată în alte mahalale²². În plus, ca un detaliu semnificativ, profesia de șubar nu apare atestată în catagrafia respectivă. În concluzie dacă este dificil de probat legătura dintre șubari și biserica Șubești în sec. al XIX-lea, postularea unei asemenea relații pentru sec. al XVI-lea reprezintă o supoziție absolut arbitrară.

În mod paradoxal cel mai vulnerabil aspect al teoriei privind relația șubari - Șubești este tocmai punctul ei de pornire, aparent dincolo de orice dubiu și anume derivarea numelui de *Șubești* din cuvântul *șubar*, -i. Lăsând deoparte dificultatea etimologică, ipoteza este contrazisă în mod discret de către mențiunea lui Blasius Kleiner referitoare la biserica Șerbeștilor (Șubeștilor) și nu a șubarilor. Mărturia care înlătură fără echivoc derivarea eronată șubari - Șubești este un document al Obștii moșnenilor câmpulungeni din 1858, prin care i se recunoaște lui Ion sin Radu Șubă calitatea sa de bun moșnean. Criteriul decisiv invocat era faptul că acesta „se vede în pomelnicul cel vechi al bisericii Șubești, de unde și biserica a luat numele său”²³. Radu sau Răducanu Șubă, de meserie plugar²⁴, era fiul diaconului Simion Șubă sau Șubescu²⁵, slujitor al bisericii Șubești la finele sec. al XVIII-lea. Așadar derivarea reală este Șubă - Șubescu - Șubești, numele bisericii provenind de la o familie și nu de la o breaslă. Semnificația poreclei de *Șubă* purtată de membrii acestei familii este o altă chestiune, ce rămâne deschisă unor ipoteze diverse. Ea poate indica meseria de „făcător de șube”²⁶ a autorului acestei familii sau poate sugera faptul că acesta era un „purtător de șubă”.

Într-o însemnare marginală din 1792 pe un Minei, mahalaua bisericii apare sub numele de "mahalaua popii lui Iane"²⁷, iar în catagrafia bisericască din 1832 este

²² Cojocarii se găsesc în Schei (14), Târgului (9), Marginea (9) și unul singur în mahalaua Popa Ene. Doar numărul croitorilor este ceva mai bine reprezentat în mahalaua Popa Ene (9), dar ei se găsesc și în alte mahalale: Târgului (11), Marginea (5) și Schei (2). Mahalaua Șubești potrivit împărțirii administrative în vigoare la 1838 făcea parte din mahalaua Popa Ene, care mai includea însă și alte trei mahalale precum Sf. Troiță, Sf. Gheorghe și Fundeni (cf. Sp. Cristoceca, Șt. Trâmbaciu, *Câmpulungul Muscelului reflectat în catagrafia din 1838*, Pitești, 2007, p. 15).

²³ DANIC, ms. 1229, f. 244.

²⁴ El apare recenzat în catagrafia Câmpulungului din 1838, în mahalaua popa Ene, ca fiind de 45 de ani, cu soție Maria și doi copii Ioan, de 5 ani și Maria, de 13 ani (Sp. Cristoceca, Șt. Trâmbaciu, *Câmpulungul*, p. 135). Pr. I. Răuțescu semnaleză recenzarea sa sub numele de Răducanu sin diaconul Șubă, în catagrafia bisericască din 1840 (Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 197).

²⁵ Cf. ANIC, ms. 1229, f. 97 v.

²⁶ Este ipoteza îmbrățișată de Pr. I. Răuțescu, care consideră că diaconul Șubă practica meseria de șubar (Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 197), fără a aduce însă vreun mărturie documentară în acest sens. Știm cu certitudine doar că Răducanu era plugar (Sp. Cristoceca, Șt. Trâmbaciu, *Câmpulungul*, p. 135), iar fiul său Ioan cojocar (cf. SJAN Argeș, CRSC Câmpulung, Registrul pentru căsătoriți pe anul 1867, nr. 48).

²⁷ Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 250. Sub aceeași denumire o regăsim și în catagrafia bisericască din 1810, având hramurile Sf. Troiță și Sf. Împărați (Pr. I. Răuțescu, *Catagrafia bisericilor și preoților din județul Muscel la anul*

consemnată ca Popa Ene Șubești, cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului²⁸. Dacă urmărim spița neamului Șubeștilor se lămurește și originea acestei denumiri. Un văr al lui Răducanu Șubă se numea Dimitrie și era fiul diaconului Hera Șubă²⁹ pe care-l regăsim între slujitorii bisericii Șubești la 1810, sub numele de diaconul Hera sin popa Stan³⁰. Pomelnicul acestui diacon se regăsește în Pomelnicul vechi al bisericii (cca.1805), alături de cele ale fraților săi diaconul Simion și popa Pătrașcu, toți trei fiind fiii popei Stanciu³¹. Pe acesta din urmă îl găsim menționat într-o însemnare marginală pe un Penticostar al bisericii Șubești, din 1768-9, sub numele de popa Stanciu sin popa Iane Șubescu³². Devine acum limpede că cele două denumiri ale bisericii nu derivă de la breasla șubarilor (cojocarilor), ci ambele provin de la acest popă Iane și de la neamul său, un neam alcătuit în sec. al XVIII-lea cu precădere din preoți și diaconi slujitori ai bisericii Șubești³³.

Ce caracter avea oare ctitoria de la 1551-2? Cei care susțin că locașul a fost ridicat de șubari, consideră că avem de-a face cu o ctitorie de breaslă. Se invocă grupul Oprea, Stanciu și Boja care apare în fruntea pisaniei de secol XVI, cei trei fiind considerați chiar conducători ai breslei și în mod logic, dar tacit, bărbați. Numai că un foarte sumar excurs onomastic documentar plasează sub semnul incertitudinii această logică: în a doua jumătate a sec. al XVI-lea în Țara Românească numele de Boja era purtat atât de către bărbați³⁴, cât și de către femei³⁵. În Câmpulungul medieval acest nume constituia o raritate, singura sa atestare cunoscută în afară de pisanie aflându-se în două documente de secol XVII, în care apare menționat un Badea al Bojii³⁶, foarte posibil chiar un fiu al ctitorului din 1551-2. În cazul în care Boja din pisanie este un personaj feminin, nu se poate exclude varianta ca biserica Șubești să fi fost ctitorită inițial de o familie.

În privința celorlalte nume din pisanie se pot face

1810, în GB XXXV (1976), nr. 3-4, p. 405).

²⁸ Sp. Cristocea, *O catagrafie necunoscută a bisericilor și slujitorilor lor din jud. Muscel la 1832*, în GB XXXIII (1974), nr. 7-8, p. 727.

²⁹ SJAN Argeș, CRSC Câmpulung, Mahalaua Târgului, Biserica Domnească, Condica pentru botezați pe anul 1840, nr. 3.

³⁰ Pr. I. Răuțescu, *Catagrafia jud. Muscel la anul 1810*, p. 405.

³¹ Sp. Cristocea, *Pomelnice*, p. 123, 130.

³² Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 250. Un frate de-al său, popa Dimitrie sin popa Iane, apare însemnat și el pe un Antologhion al bisericii la 1740-1741 (*Ibid.*, p. 250).

³³ Pr. I. Răuțescu intuiește corect, dar parțial acest adevăr, atunci când susține că de la popa Iane Șubescu „a rămas și denumirea mahalaua popa Ene” (*Ibid.*, p. 250).

³⁴ A se vedea zapisul din 1580 oct 10, care-l menționează pe Boja cu feciorii lui, moșnean din Găojani, în DRHB, VIII, nr. 326, p. 530.

³⁵ Un zapis din 1567 mai 17, face referire la Boja, sora lui Oprea vătaful din Cârștienești, în DRHB, VI, nr. 28, p. 40.

³⁶ Este vorba de un litigiu între mănăstirea Câmpulung și un negustor local, pentru un vad de moară aflat în proximitatea mănăstirii și care fusese vândut în vremea domnitorului Ștefan Surdu (1591-2) de Badea al Bojii unui orașean pe nume Neculce, bunicul negustorului cu pricina (cf. CDȚR, VIII, nr. 210 și 235, p. 111 și 122-3).

câteva observații. Formula „cu fiii lor” ce încheie prima coloană, nu implică în mod obligatoriu ca numele ce urmează pe următoarele două coloane să aparțină fiilor primelor trei personaje Oprea, Stanciu și Boja, ci ea poate fi înțeleasă și în sensul uzual al unei formule generice de pomelnic. De altfel având în vedere distribuția perfect aritmetică a numelor în ultimele două coloane ale pisaniei (câte 6/coloană, câte 2/rând) este greu de admis ideea ca ele să corespundă unei filiații. Deși o identificare precisă a celor 15 ctitori menționați în inscripție nu este posibilă, se poate avansa totuși, cu rezerva de rigoare, o anumită ipoteză pornind de la registrele de socoteli ale orașului Brașov din sec. al XVI-lea. Aceste registre consemnează numeroși negustori câmpulungeni care întrețineau intense legături comerciale cu orașul de la poalele Tâmppei. Printre aceștia, între anii 1542-1545, se regăsesc câteva nume ce corespund celor din pisanie, precum: Oprea, Stanciu, Marin și Dragomir³⁷, negustori pe care i-am putea considera ipotetic ca făcând parte din grupul ctitorilor bisericii Șubești.

Informații mult mai bogate se păstrează despre ctitorii care refac biserica în 1779, arhimandritul Dositheii și logofătul Trandafir, egumenul, respectiv logofătul mănăstirii Câmpulung. Numele lor apar consemnate în a doua pisanie a bisericii, păstrată până astăzi în locul consacrat de deasupra ușii de acces din pridvor în pronaos, precum și în tabloul votiv³⁸. Arhimandritul Dositei aparținea unei familii de vază, fiind unchiul clucerului Nicolae Brătianu din Câmpulung³⁹. A păstorit obștea mănăstirii de aici, cu unele intermitențe, timp de aproape jumătate de secol (1763-1810) și și-a adus o contribuție importantă în 1765 la zidirea Schitului Mărculești-Flămânda de la marginea orașului⁴⁰.

Logofătul Trandafir apare în tabloul votiv zugrăvit împreună cu soția sa, jupânița Maria și alături de doi copii, un băiat și o fată ale căror nume nu apar consemnate în frescă. Din lespedeza tombală a logofătului, aflată în trecut pe latura de nord-est a pridvorului, actualmente în lapidariu, aflăm data morții sale (11 oct 1791) și numele fiicei sale Ruxandra, moartă anterior. Este posibil ca băiatul reprezentat să fie acel Gheorghe, județ al orașului la începutul sec. al XIX-lea, al cărui fiu, postelnicelul Costache Trandafiroiu sau Gheorghiadis († 1842)⁴¹ a fost episcop al bisericii în deceniul al IV-lea al sec. al XIX-lea⁴². Pe un alt fiu al logofătului Trandafir, numit Ianache, îl găsim întărit de Vodă în

³⁷ Cf. *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen*, vol. III, Kronstadt, 1896, pp. 188-306 *passim*.

³⁸ O detaliată analiză a tabloului votiv se găsește la I. Mihail, *Pictura bisericii Șubești*, p. 65 și la A. E. Pungoi, *Ctitorii câmpulungeni*, p. 147-9.

³⁹ Cf. Gh. Pârnuță, Șt. Trâmbaciu, *Documente privind istoria orașului Câmpulung-Muscel*, vol. III, Ed. Semne, București, 2000, nr. 7, p. 65.

⁴⁰ Cf. Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 128.

⁴¹ Cf. SJAN Argeș, CRSC Câmpulung, Mahalaua Șubești, Condica pentru morți, nr. 5.

⁴² Cf. Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 251-3.

1825 în rânduiala boierilor de neam, clasă din care făcuse parte însuși logofătul Trandafir⁴³. Apartenența familiei la protipendada orașului este confirmată și de înrudirile invocate de Ianache Trandafiroiu: nepot al județului Nicolae Grecu și văr primar cu trei logofătul Ilie Vlădoianu, condicarul Isprăvnicatului de Muscel⁴⁴. În 1838 îl regăsim pe Ianache, acum cu rang de postelnicel, în catagrafia orașului (mahalaua Târgului), din care aflăm o serie de detalii: vârsta sa era pe atunci de 60 de ani, soția sa se numea Ecaterina și împreună aveau patru copii: Nae, Pană, Iacovache și Marghioala, cu vârste cuprinse între ½ an și 9 ani. Din aceeași sursă aflăm că mama sa, jupâneasa Maria se afla încă în viață, fiind nonagenară⁴⁵. În vechiul pomelnic al bisericii Șubești regăsim pomelnicul acesteia (cca. 1805-1814) din care putem deduce faptul că era rudă apropiată cu Constantin Chilișoiu, bunicul reputatului C. D. Aricescu și ctitor al bisericii⁴⁶.

În afară de hramurile bisericii, numele și slujirile celor doi ctitori mai sus analizați, pisană din 1779 mai indică leatul și ctitorii bisericii anterioare de secol XVI, precizând totodată raportul dintre vechiul și noul locaș. Autorul pisaniei folosește expresia „fiind altă biserică aproape de aceasta”, spre a indica, în opinia noastră, amplasamentul decalat al vechiului locaș față de cel actual. Interpretând în sens propriu adverbul „aproape”, câțiva cercetători au susținut că biserica actuală a fost reclădită lângă biserica de la 1551-2, care în final a fost dărâmată⁴⁷. Alții transcriind sau interpretând adverbul în sens generic, figurat, au susținut că locașul din 1779 a fost construit pe temeliiile locașului de secol XVI⁴⁸.

O altă pisanie câmpulungeană, datată la mijlocul sec. al XVII-lea și aflată azi la Muzeul Național de Artă al României, a determinat o pleiadă de cercetători să considere că biserica Șubești a cunoscut o refacere radicală în timpul domniei lui Matei Basarab. Este vorba de o pisanie pe care la începutul sec. al XX-lea N. Iorga o găsește la biserica Marina din Câmpulung și o include în cunoscutul său corpus de inscripții, fără a identifica însă biserica căreia îi aparținuse⁴⁹. Textul inscripției, lacunar

și lipsit de leat, vorbește de refacerea unei biserici cu hramul Vovideniei de către un Gherghe județul. Cel care va atribui bisericii Șubești pisană în cauză este V. Drăghiceanu, care propune următoarea reconstituire ipotetică: locașul ridicat de Stanciu și Oprea în 1552 a fost refăcut din temelie de județul Gherghe și doar renovat în 1779 de Dositei arhimandritul. Pe baza identificării ctitorului cu Gherghe, județ al Câmpulungului între 1637 și 1646, Drăghiceanu plasează presupusa refacere a locașului în timpul domniei lui Matei Basarab, invocând în sprijinul demonstrației sale arhitectura pridvorului pe care o consideră tipică epocii respective⁵⁰. Autorii masivului corpus de inscripții ale orașului București preiau și consacră ipoteza lui Drăghiceanu, bazându-se probabil pe identitatea de hram dintre biserica Șubești și cea menționată în pisanie. Elementul de noutate pe care-l adaugă în transcrierea inscripției este o mai corectă și mai completă lectură a numelui ctitorului: „județul Gherghina sin Stanciu”⁵¹. Reconstituirea lui Drăghiceanu a fost reluată într-o serie de studii dedicate bisericii Șubești din 1973 și până azi, care au impus teoria că locașul ar fi cunoscut o refacere radicală în epoca lui Matei Basarab, a cărei amprentă este decelabilă și astăzi în arhitectura bisericii⁵².

Fără a intra într-o analiză arhitecturală și fără a exclude aprioric posibilitatea unei refaceri a locașului în sec. al XVII-lea, vom semnala faptul că reconstituirea de mai sus are la bază o eroare de fond și anume atribuirea greșită a pisaniei de către V. Drăghiceanu în 1964. După cum am arătat într-un studiu recent⁵³, cel care oferă identificarea corectă este C. D. Aricescu. Vizitând în 1854 biserica Valea din Câmpulung, dispărută azi, el remarcă prezența acestei pisanii „pe pragul ușii” locașului, iar lectura sa oferă o prețioasă completare în ceea ce-l privește pe ctitor: județul „Gherghina sin Stanciu iuzbașu cu soața lui Stanca”⁵⁴. După demolarea bisericii Valea în 1902, pisană veche a fost transportată la biserica învecinată Marina, unde o găsește Iorga câțiva ani mai târziu, fără a o putea însă identifica exact.

⁵⁰V. Drăghiceanu, *Despre mănăstirea Câmpulung*, p. 331-332.

⁵¹ *Inscripții București*, p. 482.

⁵² O. Mărculescu, *Ușile diaconești*, p. 759; E. Matei, M. Becuț, *Biserica Șubești*, p. 290-291; E. N. Matei, „Biserica Șubești”, p. 93-5; Gh. I. Cantacuzino, *Câmpulung*, p. 77-81; C. Ciotei, Gh. Pârnuță, I. Popescu-Argeșel, *Monografia municipiului Câmpulung Muscel*, Ed. Expert, București, 2005, p. 216-7; Gh. I. Cantacuzino, *Începuturile orașului Câmpulung*, p. 27-8; M. L., Șubești; A. E. Pungoi, *Ctitorii câmpulungeni*, p. 147-9; D. Măndescu, I. Dumitrescu, M. Păduraru, *Repertoriul*, p. 67. O reconstituire mult mai amplă, dar extrem de arbitrară, propune A. N. Petcu, *Biserica Șubești: în 1551-2 locașul a fost ridicat din cărămidă aparentă, fără turlle; în sec. al XVII-lea a fost rezidit din temelie de Gherghi care îi adaugă cele două turlle; în 1779, fiind aflat sub ascultarea mănăstirii i s-a adăugat pridvorul și a primit o nouă pictură în stil brâncovenesc; în sec. XIX turllele au fost alungite, iar brâul median zugrăvit.*

⁵³ Șt. Ionescu-Berechet, *Informations inédites et nouvelles interprétations au sujet des églises Marina et Valea de Campulung Muscel*, în „Études Byzantines et post-byzantines”, vol. VII, N. Ș. Tanașoca et Al. Madgearu (ed.), Ed. Academiei Române, Ed. Istros, București, Brăila, 2016, p. 128-9.

⁵⁴ ANIC, Achiziții Noi, MMCMXX/21, f. 2.

⁴³ Gh. Pârnuță, Șt. Trâmbaciu, *Documente*, vol. IV, nr. 40, p. 116.

⁴⁴ *Ibid.*, nr. 40, p. 116.

⁴⁵ Sp. Cristocea, Șt. Trâmbaciu, *Câmpulungul*, p. 79.

⁴⁶ Sp. Cristocea, *Pomelnice*, p. 120-121.

⁴⁷ Gr. Tocilescu, *Raport pentru organizarea unui muzeu istoric la Câmpulung*, în M. Dumitrescu, *Din nou despre monumentele Câmpulungului*, BMI XLI (1972), nr. 1, p. 62, reluat în Marele Dicționar geografic al României, alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe de G. I. Lahovari et alii, vol. II, Stab. Grafic J. V. Socecu, București, 1899, p. 486; N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I - Țara Românească*, vol. 1: A-L, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1970, p. 167; *Câmpulung Muscel, cetatea întemeietorilor de țară*, p. 78.

⁴⁸ I. Mihail, *Pictura bisericii Șubești*, p. 65; Gh. I. Cantacuzino, *Câmpulung*, p. 77; Idem, *Începuturile orașului Câmpulung*, p. 27; D. Măndescu, I. Dumitrescu, M. Păduraru, *Repertoriul arheologic al județului Argeș*, Ed. Istros, Brăila, 2014, p. 67. O cercetare arheologică ar putea lămuri de partea cui este adevărul și ar permite localizarea precisă a vechiului locaș.

⁴⁹ N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 102.

Odată adusă la Muzeul Național de Artă din București și proveniența sa fiind deja necunoscută, a fost atribuită, în temeiul hramului menționat în inscripție și a identificării propuse de Drăghiceanu, unei alte biserici câmpulungene purtând același hram și aflată în ființă, biserica Șubești.

În ceea ce privește persoana ctitorului menționat în pisanie se impune de asemenea o rectificare: el nu este județul Gherghe din timpul lui Matei Basarab, conducător al orașului în repetate rânduri între 1637-1646 și căsătorit cu o Șerbana⁵⁵, ci județul Gherghina, care a deținut această funcție de mai multe ori între 1650-1684⁵⁶.

În afară de cele două pisanii din 1551-2 și 1779, biserica Șubești posedă un corpus de inscripții impresionant prin conținut, vechime și anvergura cantitativă. Cel care a întreprins o primă investigație în acest sens a fost Gr. Tocilescu, care în raportul său din 1889 semnalează existența la Șubești a câtorva piese epigrafice: pisană de secol XVI, două lespezi funerare din 1575 respectiv 1727, plus una cu inscripție slavonă neidentificată, la care se adaugă jețul arhieresc din 1784 și o icoană din 1825⁵⁷.

Lui N. Iorga i se datorează adunarea și publicarea în 1908 a primului grup amplu de inscripții de la Șubești, culese de pe 11 piese epigrafice (cele două pisanii, lespezi funerare din pronaos, pridvor și din curtea bisericii, două icoane și jețul arhieresc), la care se adaugă 7 însemnări marginale pe cărți de cult⁵⁸.

În 1927 pictorul Comisiunii Monumentelor Istorie, I. Mihail, transcrie pisană din 1779, semnalează lespeda logofătului Trandafir din pridvor, atrăgând totodată atenția că „alte lespezi și cruci cu inscripțiuni, unele slavonești, se găsesc, atât în interiorul bisericii, cât și risipite prin curtea bisericii. Unele dintre aceste pietre cu inscripții provin desigur de la biserica cea veche, de care pomenește pisană că a fost făcută la 1551”⁵⁹. În mod surprinzător, în voluminoasa sa monografie dedicată în 1943 orașului Câmpulung, Pr. I. Răuțescu se mulțumește să reia observația lui I. Mihail, fără a întreprinde personal o cercetare în acest sens⁶⁰.

Adunarea celui mai vast material epigrafic provenit de la biserica Șubești i se datorează lui C. Bălan, care a întreprins o amplă cercetare pe aria orașului Câmpulung în anii 1986-1987. Cele 15 inscripții redată în ineditul său corpus de inscripții din jud. Muscel, dintre care 6 inedite până în prezent, au fost culese de pe pisanile din 1551-2 și 1779, cruci votive (1) și funerare (2), lespezi tombale

din pronaosul (2), pridvorul (2) și curtea bisericii (1), precum și din lapidariul mănăstirii Negru Vodă (1), tabloul votiv (1), pomelnicul de la proscomidar (1), umivalniță (1) și de pe o icoană din 1831⁶¹.

O serie de contribuții dedicate bisericii Șubești, publicate din 1968 până astăzi, preiau sumar o parte din informațiile epigrafice vehiculate anterior⁶². Dintre acestea se cuvin evidențiate studiul preoților slujitori ai bisericii E. Matei și M. Becuț, publicat în 1995⁶³ și capitolul dedicat bisericii într-un recent album referitor la monumentele religioase și civile din Câmpulung⁶⁴.

În prezentul studiu este inventariat și publicat întregul material epigrafic cunoscut provenit de la biserica Șubești, ce însumează un total de 75 de piese, ce acoperă perioada sec. XVI-XX. Dintre aceste inscripții doar 12 (16%) au fost publicate până în prezent, restul de 63 fiind inedite (84%). Din categoria celor inedite un număr de 6 inscripții au fost studiate de C. Bălan, fiind incluse în corpus-ul său de inscripții muscelene, aflat în manuscris, iar alte 5 au fost consemnate de Fl. Mârțu în câteva fișe inedite, păstrate în colecția sa de familie. Restul de 52 de inscripții (69%) nu au fost inventariate până în prezent, fiind descoperite și valorificate de autorul acestui studiu.

Din punct de vedere al cronologiei inscripțiilor, situația statistică se prezintă astfel: 8 piese (11%)/sec. XVI, 6 piese (8%)/sec. XVII, 12 piese (16%)/sec. XVIII, 17 piese (23%)/prima jumătate a sec. XIX, 29 piese (39%)/a doua jumătate a sec. XIX, 2 piese (3%)/prima jumătate a sec. XX.

Din punct de vedere al formei și funcționalității, cele 75 de piese epigrafice prezintă o mare varietate. Cel mai bine reprezentate sunt crucile funerare de piatră, în număr de 34 (45%), dintre care mențiuni speciale merită cea a Marghioalei Trandafirescu din 1863, nepoata logofătului Trandafir și cea a fratelui ei Nae Trandafirescu din 1869.

Urmează apoi 17 lespezi funerare (23%), dintre care patru se află în pronaosul bisericii, una în pridvor, iar restul în curtea bisericii sau în lapidariu. Se cuvine menționată aici o lespede tombală ce prezintă o particularitate extrem de interesantă: prin tipul de scriere marginală pe chenarul pietrei, ea pare să aparțină sec. XVI sau începutului de secol XVII, în schimb, prin

⁶¹ C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 295, p. 690; nr. 354-364, p. 760-771; nr. 395, p. 814; nr. 402, p. 821.

⁶² C. Darie, *Câmpulung. Mic îndreptar turistic*, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 31; E. N. Matei, "Biserica Șubești", p. 93-5; Gr. Constantinescu, *Argeșul monumental*, p. 112-113; M. L., *Șubești*.

⁶³ E. Matei, M. Becuț, *Biserica Șubești*, p. 290-291, în care sunt menționate crucile funerare ale lui Gh. Buică și Pr. Ioan Săraru.

⁶⁴ *Schițe pentru o monografie arhitecturală*, p. 48, în care se evidențiază prezența numeroaselor cruci de piatră în curtea bisericii, ce atestă existența unui cimitir funcțional înainte de sec. al XX-lea, precum și a crucii votive din epoca lui Mihai Viteazul, descoperită în 1887 și aflată azi în incinta bisericii, pe latura de nord-est. Inscripția acestei cruci votive a fost publicată în vol. Calinic Argeșeanul, Grigore Constantinescu, *Monumente memoriale din județul Argeș. Crucii de piatră*, Ed. Europroduct, Pitești, 1999, p. 132.

⁵⁵ Cf. zăpăsul din 1653 feb 24, în ANIC, ms. 204, f. 434v-435.

⁵⁶ Pentru mai multe informații asupra lui Gherghina județul vezi Șt. Ionescu-Berechet, *Informations*, p. 129-130.

⁵⁷ Cf. M. Dumitrescu, *Despre monumentele Câmpulungului*, p. 62.

⁵⁸ N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 30-33.

⁵⁹ I. Mihail, *Pictura bisericii Șubești*, p. 65.

⁶⁰ Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 249.

grafie și prin scrierea chirilică românească folosită, pare să aparțină unei perioade mai târzii (sfârșitul sec. XVII-începutul sec. XVIII). În lapidariul bisericii se află și lespede de logofătului Trandafir din 1791, anterior situată în pridvor pe latura de nord-est. În incintă, pe latura de sud a bisericii se află două pietre funerare ale familiei Negulici: cea din 1809 a părinților preotului Dumitrache Negulici, tatăl pictorului, Ioachim ieromonahul și Damiana monahia și cea din 1891 a serdarului Ilie Rosescu, fratele mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, căsătorit cu Maria, fiica preotului Dumitrache Negulici. Aceeași funcționalitate funerară o îndeplinesc și cei 9 stâlpi (12%), dintre care îl menționăm pe cel databil la mijlocul sec. al XVI-lea, care conține și numele de Boja, nume purtat de unul dintre ctitorii locașului din 1551-2.

Aspecte deosebit de interesante și puțin cunoscute prezintă și categoria crucilor votive de piatră, reprezentată de 6 exemplare vechi (8 %), dintre care se remarcă o cruce deteriorată și păstrată lacunar din vremea domnitorului Radu Șerban, precum și cele două cruci din timpul lui Mihai Viteazul, una devenită suport al Sfintei Mese din altar, purtând o inscripție în chirilica românească (o raritate pentru acea vreme) și alta descoperită în 1887 sub pavajul străzii Nicolae Al. Voievod și transferată în incinta locașului, pe latura de vest.

De o importanță excepțională pentru istoria bisericii Șubești sunt cele două pisanii de secol XVI, respectiv secol XVIII. Textul primei pisanii, cea din 1551-2, cea mai veche pisanie câmpulungeană păstrată

până azi, este pentru prima oară redată fidel și integral, traducerea sa făcându-se pe baza clișeului foto executat de Fl. Mârțu, confruntat cu versiunile anterioare ale lui N. Iorga, V. Drăghiceanu și C. Bălan. Pisania din 1779 se corelează cu tabloul votiv ce-i înfățișează pe arhimandritul Dositei și pe logofătul Trandafir cu familia, grupul extins al ctitorilor fiind consemnat în pomelnicul zugrăvit în frescă de la proscomidiar. Un fapt demn de semnalat este prezența în acest pomelnic, la rubrica morți, a preotului Ioan Negulici și a soției sale Dobra, sub numele de călugărie, Ioachim și Damiana, părinții preotului Dumitrache, fapt care atestă calitatea familiei Negulici de ctitori ai bisericii Șubești.

Etapei de refacere din jurul anului 1779 îi atribuie C. Bălan execuția umivalniței bisericii. Alături de piesele epigrafice din piatră, se păstrează și un jeț arhieresc de lemn purtând o inscripție din 1784, precum și două icoane de la 1825, respectiv 1831, pe care sunt consemnate numele pictorilor și ale comanditarilor. Nu în ultimul rând se cuvine menționată o lespede postament a jețului arhieresc actual, decorată cu un motiv vegetal ce denotă o execuție deosebit de fină și care prin calitatea pietrei folosite amintește îndeaproape de portalul gotic al bisericii Sf. Gheorghe din Câmpulung (sec. XV).

Pentru o privire de ansamblu asupra corpus-ului de inscripții al bisericii Șubești, oferim în continuare un tabel cuprinzând tipurile pieselor epigrafice publicate, perioada și caracterul lor (edit sau inedit, cercetătorul care le-a publicat/studiat). (V. Tabel)

Nr. piesă	Data sau perioadă	Tipul piesei	Inscripție edită	Inscripție inedită
1	Sec. XV ?	Lespede de piatră		Necunoscută
2	1551-1552	Pisanie	N. Iorga, V. Drăghiceanu	
3	Sec. XVI mij.	Stâlp funerar		Necunoscută
4	1575 oct 6	Piatră de mormânt	N. Iorga	
5	1594-1595	Cruce de piatră		Necunoscută
6	1593-1601	Cruce de piatră	Calinic Argeșeanul și Gr. Constantinescu	
7	1516-1596 ?	Piatră de mormânt		Necunoscută
8	Sec. XVI ?	Piatră de mormânt		Necunoscută
9	Sec. XVII prima jum. ?	Piatră de mormânt		Necunoscută
10	1604 feb 22	Cruce de piatră		Necunoscută
11	1655-1656	Stâlp funerar		Necunoscută
12	Sec. XVII-XVIII	Cruce de piatră		Necunoscută
13	Sec. XVII-XVIII	Cruce de piatră		Necunoscută
14	Sec. XVII-XVIII ?	Piatră de mormânt		Necunoscută
15	1709-1710	Stâlp funerar		Necunoscută
16	1711 mai 31	Stâlp funerar		Necunoscută
17	1721-1731	Cruce funerară de piatră		C. Bălan
18	1727 aug 24	Piatră de mormânt	N. Iorga	
19	1731 oct 1	Piatră de mormânt		Dosar SJAN Argeș
20	1779 nov 21	pisanie	N. Iorga et alii	
21	Cca. 1779	Tablou votiv	I. Mihail	
22		Umivalniță		C. Bălan, Fl. Mârțu

Nr. piesă	Data sau perioadă	Tipul piesei	Inscripție edită	Inscripție inedită
23	1786 mar 2	Jeț arhieresc	N. Iorga, Inscriptii București	
24	1791 oct 11	Piatră de mormânt	N. Iorga	
25	Sec. XVIII	Stâlp funerar		Necunoscută
26	Sec. XVIII	Stâlp funerar		Necunoscută
27	Sec. XVIII	Piatră de mormânt		Necunoscută
28	1809 dec 20	Piatră de mormânt		C. Bălan
29	1816 aug 3	Piatră de mormânt	N. Iorga	
30	1818	Pomelnic proscomidiar		C. Bălan
31	1818	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
32	Sec. XIX încep.	Piatră de mormânt		C. Bălan
33	Sec. XIX încep.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
34	Sec. XIX încep.	Piatră de mormânt		Necunoscută
35	1825	Icoană pe lemn	N. Iorga	
36	1831	Icoană pe lemn	N. Iorga	C. Bălan
37	1845 mai 29	Cruce funerară de piatră		C. Bălan
38	Sec. XIX prima jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
39	Sec. XIX prima jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
40	Sec. XIX prima jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
41	Sec. XIX prima jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
42	Sec. XIX prima jum.	Piatră de mormânt		Necunoscută
43	Sec. XIX prima jum.	Cruce de piatră		Necunoscută
44	Sec. XIX prima jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
45	1850	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
46	1850	Cruce funerară de piatră	E. Matei, M. Becuț	
47	1850	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
48	Sec. XIX mij.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
49	Sec. XIX mij.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
50	1862	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
51	1863	Cruce funerară de piatră		Fl. Mârțu
52	1865	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
53	1866	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
54	1869	Piatră de mormânt		Fl. Mârțu
55	1869	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
56	1871	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
57	1874 iun 11	Cruce funerară de piatră		Fl. Mârțu
58	1876	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
59	1877	Stâlp funerar		Necunoscută
60	1879	Stâlp funerar		Necunoscută
61	1882	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
62	1883	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
63	1884	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
64	1884	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
65	1884	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
66	1886	Cruce funerară de piatră		Fl. Mârțu
67	1891	Piatră de mormânt		Fl. Mârțu
68	1891	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
69	Sec. XIX a doua jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
70	Sec. XIX a doua jum.	Stâlp funerar		Necunoscută
71	Sec. XIX sf.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
72	Sec. XIX sf.	Piatră de mormânt		Necunoscută
73	Sec. XIX sf.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
74	Sec. XX prima jum.	Cruce funerară de piatră		Necunoscută
75	1946	Cruce funerară de piatră		Necunoscută

Notă: Numărul figurii corespunde numărului piesei din tabel și inventarul cronologic !

Fig. 2: clișeu foto Fl. Mârțu, 1970

Fig. 22: clișeu foto Fl. Mârțu, 1980

Fig. 28: clișeu foto Fl. Mârțu, 1970

Restul figurilor: foto Șt. Ionescu-Berechet, 2016

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11(1)

Fig. 11(2)

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 20

Fig. 21

Fig. 22

Fig. 24

Fig. 25

Fig. 26

Fig. 27

Fig. 28

Fig. 29

Fig. 30

Fig. 31

Fig. 32

Fig. 33

Fig. 34

Fig. 37

Fig. 38

Fig. 39

Fig. 40

Fig. 41

Fig. 42

Fig. 43

Fig. 44

Fig. 45

Fig. 47

Fig. 48

Fig. 49

Fig. 50

Fig. 51

Fig. 52

Fig. 53

Fig. 54

Fig. 55

Fig. 56

Fig. 57

Fig. 58

Fig. 59

Fig. 60

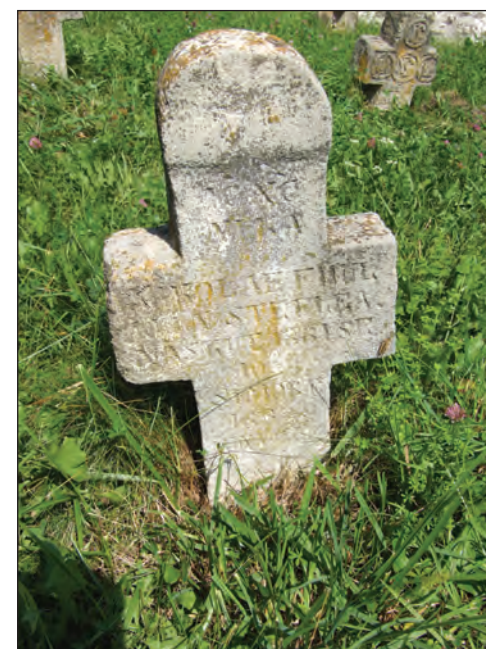

Fig. 61

Fig. 62

Fig. 63

Fig. 64

Fig. 65

Fig. 66

Fig. 67

Fig. 68

Fig. 69

Fig. 70

Fig. 71

Fig. 72

Fig. 73

Fig. 74

Fig. 75

Inventar cronologic și transcriere

1.

<Sec. XV ? >

Lespede de piatră de 66/72/13 cm, postament al jețului arhieresc din naosul bisericii; verso-ul lespedei pare să prezintă urme indescifrabile de inscripție, ca și una dintre muchii, în timp ce fața lespedei prezintă doar urme neregulate de dăltuire; lespedeaua este decorată pe două muchii cu o friză ornamentală alcătuită din alternanța a două motive vegetale⁶⁵.

2.

<1551 septembrie 1-1552 august 31 (7060)>

Pisanie pe o piatră de 43-48/100/17,5 cm; literă în relief de 5,5-6 și 7,5 cm.
Provine de la vechea biserică Șubești.
La Muzeul municipal Câmpulung-Muscel. Nr. inventar: 1.

† СЪТВОРИ СЪ(И) Ц(Т)Р(Т)КВЪ В(Ъ)ВЕД(Е)НІЕ Б(О)ГОРОДИЦИ⁶⁶

ЄПРЪ И СТА

СТАНЧЮЛ ВОИКА

ПИЛІПЪ АНКА

НЧЮЛ И БОЖА

МАРИНЬ НЕНЮЛ

МАРИНЬ ЕЛИНА

[СЪС С(Т)Н(О)]⁶⁷ ВИ ЕГО

ДОБРА ПИЛІП⁶⁸ И

ДРАГОМИР МАРИА И

...⁶⁹.

† A făcut această biserică Intrarea în biserică a Născătoarei de Dumnezeu, Oprea și Stanciul și Boja cu fiii lor, Stanciul, Voica, Marin, Neniul, Dobra, Filip și Filip, Anca, Marin, Elina, Dragomir, Maria și ...⁷⁰.

BIBLIOGRAFIE: N. Iorga, *Inscripții*. II, p. 31; V. Drăghiceanu, *Comunicări*, în BCMI 1931, p. 91; Idem, *Despre m-rea Câmpulung*, în BOR 1964, p. 330; C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 395, p. 814.

3.

<Sec. XVI mijloc>

Stâlp de piatră, fragment de 20-24/50 cm; literă în relief de 3,6 cm; pe fiecare muchie a stâlpului, în partea superioară, se află câte o inscripție înscrisă într-un medalion, fiecare medalion conținând câte o stea cu un număr variabil de raze (5-7), situată lateral sau în partea inferioară a inscripției.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 1.

⁶⁵ Din punct de vedere al tipului de piatră utilizat și al rafinementului execuției, lespedeaua prezintă similitudini evidente cu portalul gotic de la biserică Sf. Gheorghe din Câmpulung, în funcție de care a și fost datată ipotetic, deși nu poate fi exclusă și o datare anterioară. Pentru datarea portalului a se vedea Gh. I. Cantacuzino, *Începuturile orașului Câmpulung*, p. 25.

⁶⁶ Completările și traducerea acestei fraze au fost făcute după Bălan, *loc. cit.* În mod surprinzător N. Iorga (*loc. cit.*) citește hramul bisericii ca fiind "Nașterea Născătoarei de Dumnezeu".

⁶⁷ Inscripție deteriorată, întregirea inscripției a fost făcută după Bălan, *loc. cit.*

⁶⁸ Inscripție deteriorată, descifrare dificilă. Urmă lecturii propusă de Bălan (*loc. cit.*), adăugând după nume conjuncția *и*, omisă de Bălan, care face legătura cu primul nume din coloana următoare, procedeu respectat și în finalul coloanei a doua.

⁶⁹ Inscripție lacunară, piatra fiind spartă. Conjuncția *и* cu care se încheie rândul de mai sus și spațiul limitat alocat de meșterul pietrar acestei ultime secvențe, implică în opinia noastră prezența aici nu a leatului, lunii și zilei corespunzătoare ctitoriei, ci a unui nume ori mai degrabă a unei sintagme de genul "și cu fiii lor".

⁷⁰ Inscripția a fost datată potrivit vâleatului vechii biserici (7060), menționat în pisania locașului din 1779.

ТѢДОР/Нега/Гинѣ Витан/Мира Лалъ/Божа Ста(и)ко/Стань.

Tudor, Ne(a)ga, Ghinea; Vitan, Mira; Lal, Boja; Staico, Stan⁷¹.

4.

1575 (7084) octombrie 6

Piatră de mormânt, fragment de 76/57/23 cm; literă în relief de 4,5-8 cm.
Provine de la biserica Șubești.
În lapidariul m-rii Negru Vodă.

[†]⁷² Прѣстави се ра/ба Божію, [Нѣкша и синови его, Власію (?) ...ри...]⁷³...
/воеводъ; м(є)с(є)ца вхѣто/[мвр]⁷³ ие с̃⁷⁴ д(ь)ни, /лѣт зпд.

† A răposat roaba lui Dumnezeu, Neacșa și copiii ei Vlasiu (?) ...ri... voievod; luna octombrie 6 zile, anul 7084.

*Textul și traducerea după: C. Bălan, Inscricții Muscel, nr. 295, p. 690.
A se vedea și: N. Iorga, Inscricții, II, p. 31.*

5.

1594 septembrie 1-1595 august 31 (7103)

Cruce de piatră, suport pentru Sfânta Masă în altarul bisericii, de 80 ?/70/33/20 cm; literă în relief de 6 și 9 cm; partea superioară a crucii este decorată pe cele trei brațe cu patru medalioane conținând tetragrama Mântuitorului; literele din medalionul central sunt încadrate de două motive florale, iar medalionul central este înconjurat de un chenar geometric și încadrat simetric de monogramele Evangheliștilor, simbolurile soarelui și lunii; la extremitățile brațului orizontal se regăsesc patru inițiale liturgice.

[ІГ] ХГ НИ ВА; [МӨ, МР], Л, ІС; М Л Р Б. Cu vreaia Tatăl/ui și cu ajutoriul/ Fiului și cu în/demnaria Sfântului/ Duh rădicat/u-s-au această sfântă/ cruce prea hramu/ S[(fân)t(ului) ... Nico]laie (ș)i Вь[веденіе Богородици]⁷⁵ ...⁷⁶ .

Pe latura din dreapta:

L(ea)t 7103.

6.

<1593-1601>

Cruce de piatră de 200/74,5/32,5/23 cm, situată pe latura de nord-vest a incintei bisericii, lângă zidul de împrejmuire; literă de 6,5 cm, în relief; partea superioară a crucii este decorată pe cele trei brațe cu patru medalioane conținând tetragrama Mântuitorului și cu o serie de

⁷¹ Inscricția a fost datată după grafie și după numele de *Boja*, nume aparținând grupului de ctitori din 1551-1552. Numele de *Vitan* apare într-un hrisov din 1568 iulie 31, când un purtător al acestui nume este întărit de Alexandru al II-lea Mircea cu moșia satul Stesvei pe (râul) Bughea, împreună cu alte rude de-ale sale (cf. Gh. Pârnuță, Șt. Trâmbaciu, *Documente*, vol. I, nr. 64, p. 156).

⁷² Piatra este deteriorată, întregire probabilă.

⁷³ Piatra fiind deteriorată, inscripția a fost redată după N. Iorga, *loc. cit.*

⁷⁴ N. Iorga (*loc. cit.*) citește е (5).

⁷⁵ Intrarea în Biserică a Maicii Domnului; inscripție ilizibilă, întregire probabilă.

⁷⁶ Restul inscripției este ilizibil, crucea fiind îngropată în pardoseala altarului.

inițiale liturgice; medalionul central, care conține și monogramele Evangheliștilor, este înconjurat de o inscripție inelară, cuprinzând un formular liturgic (troparul Sf. Nicolae).

Indicativ LMI: 900/AG-IV-m-A-13906.

ІГ ХГ НИ КЛ; МӨ, МР, ЛШ, ІГ; П Ё Ё ГІГ; М Л Р Ё. БЪЗ(Д)ВИЖИ СЕ/ СЪИ Ч(Е)СТНИ
КР(Ь)СТЬ/ВЪ МОЛБШ И ВЪ ПОХВАЛЪ ІЖИ/ВЪ С(ВЪ)Т(А)ГО Ш(Т)ЦА/ НАШ(Е)ГО АРХИИР(АР)ХА,
ЧЮД(О)/ТВЪРЦА, НИКО/ЛАЕ МИРИЛИКИ, / ВЪ Д(Ь)НИ ІШ/ МИХАИЛЬ ВОЕВОД/...⁷⁷.

S-a ridicat această cinstită cruce în ruga și lauda Sfântului Părintelui nostru arhierarhul, făcătorul de minuni, Nicolae al Mira Lichiei, în zilele lui Io Mihail voievod...⁷⁸.

Pe latura posterioară (incizat):

Acestă sf./ cruce s-a/ găsit în/ zidu pava/jiului cel/ veichi⁷⁹, la an/ 1887. Și am gă/sit de
[cu/viință a se/ pune aici/ în zilele/ alesului/ nostru pri/mar Istrate Rize(anu),/ al urbei/
Cânpulung/ și cu cheltu/eala d-lui/ Costaiचे/ Chirca]⁸⁰.

Textul slavon și traducerea după: C. Bălan, Inscripții Muscel, nr. 361, p. 768.

A se vedea și: Calinic Argeșeanul, Gr. Constantinescu, Monumente memoriale, p. 132; E. Matei, M. Becuț, Biserica Șubești, în "Argesis" 1995, p. 291.

7.

<1516-1596 (7024-7105) ?>

Piatră de mormânt, fragment de 41/26/10 cm; literă în relief de 8 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 4.

[Прѣ]стаби ...⁸¹ / [Л]ѣт з...А⁸².

A răposat ... leat 7...4⁸³.

8.

<Sec. XVI ?>⁸⁴

Piatră de mormânt, fragment de cca. 32/17/17, conținând un rest de inscripție indescifrabil pe marginea unei laturi.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 5.

9.

<Sec. XVI sfârșit-sec. XVII prima jumătate ?>

Piatră de mormânt, fragment de cca. 30/22/12 cm; literă în relief de 6 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 6.

⁷⁷ Inscripția de pe următoarele rânduri nu mai este lizibilă.

⁷⁸ Inscripție datată după grafie și numele voievodului, identificat cu Mihai Viteazul.

⁷⁹ Potrivit unui chestionar completat de parohul bisericii în perioada interbelică, crucea "a fost găsită în pământ când s-a făcut pavajul străzii Nicolae Alexandru Voievod", cf. Arhiva INP, Dosar 1080/1921-1948, f. 1v.

⁸⁰ Inscripția fiind ilizibilă, textul s-a redat după Calinic Argeșeanul, Grigore Constantinescu, *loc. cit.*

⁸¹ Inscripție lacunară, piatra fiind spartă.

⁸² Inscripție lacunară, piatra fiind spartă.

⁸³ Lespedea a fost datată ipotetic, ținând cont atât de poziția suprascrisă a lui Д, ce implică în opinia noastră prezența în continuare a încă unei (singure) cifre a vâleatului, cât și de grafie și de modul de scriere marginală a textului, întâlnită în Câmpulung până în primele decenii ale sec. al XVII-lea.

⁸⁴ Datat ipotetic prin analogie, de material și de grafie, cu piesa nr. 7.

† Прѣ[стави]⁸⁵ ... .

† A răposat ....⁸⁶ .

10.

1604 (7112) februarie 22

Cruce de piatră, fragment din brațul vertical, de 91/30/28 cm; literă în relief de 6 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 3.

...⁸⁷ ІѠН РАДАѠ ВОЕВОДА/ М(Е)С(Е)Ц(А) Ф̃ КВ ДНЬ/ ЛѢТ ЗРѢИ И ПИС ...⁸⁷ .

... Ion Radul voevod, luna f(evruarie) 22 zile, leat 7112. Și a scris ... .

11.

1651 septembrie 1-1652 august 31 (7160)

Stâlp funerar, spart în două fragmente, de 57/18/11,5 cm, respectiv 30/18/10 cm; în partea superioară este incizată o cruce; literă în relief de 6,5-7 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 8 și 12.

ІГ ХГ̃ НИ КА. Помѣ/ни Г(оспод)и/ Маріе.

Pomenește Doamne, Maria.

Pe latura stângă:

зрѣ.

7160.

12.

<Sec. XVII-XVIII>

Cruce de piatră, fragment din brațul vertical, de 27/30/24 cm; literă în relief de 8,5 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 7.

ІН ЦІ; ІГ̃ ...⁸⁸ .

13.

<Sec. XVII-XVIII>

Cruce de piatră, fragment din partea superioară, de 45/16/17/15 cm; literă în relief de 4 și 8 cm; crucea este decorată cu patru medalioane ce cuprind tetragrama Mântuitorului, câteva inițiale liturgice și o serie de stele.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 10.

[ІН] ЦІ; ІГ̃ ХГ̃ [НИ] КА. R[ădi]ca[tu-s-]/au acia[stă] ...⁸⁹ .

14.

⁸⁵ Inscripție lacunară, piatra fiind spartă, întregire probabilă.

⁸⁶ Datat ipotetic pe baza formularului slavon al inscripției.

⁸⁷ Inscripție deteriorată, greu descifrabilă.

⁸⁸ Inscripție lacunară, piatra este spartă, datată aproximativ după grafie.

⁸⁹ Inscripție lacunară, piatra este spartă, datată aproximativ după grafie.

<Sec. XVII-XVIII ?>

Piatră de mormânt de 66/40/14 cm; literă în relief de 6,5 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 2.

† Aicea zac/ o(a)sele dom(nealui) cocon/ Necolei/ și Voicăi, m(e)s(e)ț(a)/ noe(m)vrie⁹⁰.

15.

1709 septembrie 1-1710 august 31 (7217)

Stâlp funerar de 68/26/13 cm; în partea superioară este incizată o cruce; literă în relief de 6-7 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 14.

ІГ ХГ НИ КЛ. † Помени/ Г(оспод)и⁹¹ Оприя/7217.

16.

1711 (7220) mai 31

Stâlp funerar, fragment de 24/20/10 cm; în partea superioară a stâlpului este reprezentată o cruce în relief; literă în relief de 5 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 11.

ІГ ХГ НИ КЛ. Помени Г(оспод)и⁹² Savu, Io(a)/na...⁹³.

Pe latura din stânga:

Ma[i]⁹⁴/ în zil/e 31/, leat/ 7220 ?⁹⁵.

17.

1721-1731 (7230-7239)

Cruce funerară de piatră, de 83/37/17/13,5 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă în relief de 3-4 cm; crucea este decorată în partea superioară, pe cele trei brațe, cu patru medalioane conținând tetragrama Mântuitorului.

ІГ ХГ НИ КЛ. Помени Г(оспод)и⁹⁶/ Ioan, Io(a)na, / Iana, Ghinea, / Spirea, [Ghinea, / Zoica, Cârstea/...⁹⁷; și s-au os/tenitu ro/bu lui

Pe latura din stânga:

Dumne/zău, Savu, / Nidelea ?; l(ea)t 723-]⁹⁸.

BIBLIOGRAFIE: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 362, p. 769.

18.

⁹⁰ După modul de scriere marginală a textului, pe chenarul pietrei, lespedea ar putea fi datată la începutul sec. al XVII-lea, în timp ce după grafie pare să aparțină sec. al XVIII-lea.

⁹¹ "Pomenește Doamne".

⁹² "Pomenește Doamne".

⁹³ Inscripție lacunară, piatra este spartă.

⁹⁴ Inscripție lacunară, întregire probabilă.

⁹⁵ Inscripție deteriorată, lectură probabilă.

⁹⁶ "Pomenește Doamne".

⁹⁷ Inscripție deteriorată, ilizibilă.

⁹⁸ Inscripție ilizibilă, crucea fiind îngropată în pământ, întregire după C. Bălan, *loc. cit.*

1727 (7235) august 24

Piatră de mormânt de 169,5/74 cm, aflată pe latura de sud a pridvorului; câmpul lepedei este încadrat de motive vegetale; literă în relief de 1-6 cm.

† Supt această pi[a/tră]⁹⁹ să [odinesc]¹⁰⁰ o/asele robu lu[i]⁹⁹ Du/mneză[u]⁹⁹ erei Dumitru./ Și pri[stă]⁹⁹ vindu-să ro/a[ba l]⁹⁹ ui Dumnezău D/[obr]¹⁰⁰ ița sin Flori b/ăcan, care o-u ținut/[Ioan]⁹⁹ log(o)f(ăt) sin popi(i)/ lui [Du]⁹⁹ mitru și îngro/[pându]⁹⁹ -să în locul s/[o]⁹⁹ cru să(u) i-au aadus/ [și oa]⁹⁹ sele socră-/[si Dobriț]¹⁰⁰ i, ale c(u)mnate-și(i) [G]⁹⁹ erăghii¹⁰¹, de s-/[au strân]¹⁰⁰ s tot într-un/ l[oc]⁹⁹. Și s-au pr(e)stăv(i)t/ [în luna lui]¹⁰⁰ av(gust) 24, l(ea)t/[7235]¹⁰⁰. Neculae voivod.

BIBLIOGRAFIE: N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 31; C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 357, p. 764.

19.

1731 (7239) octombrie 1

Piatră de mormânt astăzi dispărută, aflată în trecut pe latura de nord a bisericii, în dreptul absidei altarului.

[Supt această piatră]¹⁰² se odihnesc oasele robului lui Dumnezeu Ioan logofătul și ale fi-săi Parascheva, pristăviți în zilele Domnului Ion Nicolae Voevod, oct(om)v(rie) 1¹⁰³.

Textul după: SJAN Argeș, Prefectura Muscel, Dosar 3/1831-2, f. 53v.

20.

1779 noiembrie 21

Pisanie pe o piatră de 85/100 cm, în partea superioară a ancadramentului de la ușa de intrare în biserică, încadrată de motive vegetale; literă în relief de 1,5-5 cm.

† În numele Tatălui și al Fiului și al Sf(â)ntului / D(u)h, ami(n)u. Din râvnă d(u)mnezeiască îndemnat fiind eu, robul lui / Dumnezeu, Dositheu arhimandrit, năstavnecul sf(i)nteii mănăstiri Câm/pulung, cu Trandafir împreună logofăt sf(in)tei mănăst(i)r(i), am început și am zidit ace/astă sf(â)ntă biserică din temelie, întru cinstea și prăznuirea Întrării în Bea/serică a Preasf(in)tei de D(u)mnezeu Născătoarii și P(u)rurea Fecioarii Mariei/ și Sf(ân)tului Părintelui nostru Spiridon și a Sf(in)ților Împărați Constantin/ și Elena. Pentru că fiind a(l)tă biserică aproape de aceasta¹⁰⁴, făcută de un O/prea i Stancio Boja, de(n) leat 7060 și foarte (să) învechise și să stricase/ de tot, s-au făcut și s-au înfrumusețat aceasta cum să vede, în zi/lele preainălțatului domn, Ion Alixandru Ipsila(n)t voevod, cu blagoslo/venia

⁹⁹ Inscriptie deteriorată, întregire probabilă.

¹⁰⁰ Inscriptie deteriorată, întregire după Bălan, *loc. cit.*

¹⁰¹ Inscriptie deteriorată, greu descifrabilă. Lecțiunea "Gherăghin(a)", propusă de C. Bălan (*loc. cit.*), deși logică, este destul de puțin probabilă. Lecțiunea lui N. Iorga (*loc. cit.*), "ale cumnate, și, desgropându-să" este lipsită de temeii.

¹⁰² Întregire proprie.

¹⁰³ Ioan logofătul este probabil același cu fiul popii Dumitru menționat în lepedea anterioară.

¹⁰⁴ Expresia folosită aici indică fără echivoc faptul că locașul de secol XVI se afla pe o poziție diferită față de cea actuală (de secol XVIII). În mod surprinzător, I. Mihail (*loc. cit.*) și mai târziu Gh. I. Cantacuzino (*loc. cit.*), înlocuiesc în mod arbitrar termenul "aproape" folosit în pisanie, cu "afară", reproducând deformat lecțiunea lui N. Iorga (*loc. cit.*) care transcrie în mod corect pisanian. Această modificare subtilă le permite să postuleze în mod explicit ideea că locașul de secol XVIII a fost ridicat pe temeliiile celui anterior.

Preasf(in)ții Sale Părintelui Mitropolitu Grigorie, la leat 1779, lun(a) noem(vrie) 21 d(ă)n(i).

BIBLIOGRAFIE: N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 30; C. Rădulescu-Codin, *Câmpulungul Muscelului, istoric și legendar*, Ed. Librăriei Ion N. Staicu, Câmpulung, 1925, p. 108, nota 3; I. Mihail, *Pictura bisericii Șubești*, în BCMI 1927, p. 65; C. Bobulescu, *Lăutari și hori în pictura bisericilor noastre*, București, 1940, p. 15; Pr. I. Răuțescu, *Câmpulung*, p. 249; Idem, *Catagrafia fostului județ Muscel făcută la anul 1840 din porunca Mitropolitului Neofit*, în GB XXIV (1965), nr. 9-10, p. 882; C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 354, p. 760-761; E. Matei, M. Becuț, *Biserica Șubești*, în "Argesis" 1995, p. 289; Gh. I. Cantacuzino, *Câmpulung*, p. 77.

21.

<cca. 1779>

Tabloul votiv înfățișând portetele ctitorilor pe peretele de vest al pronaosului; literă de 4,5 cm, cu alb pe fond albastru închis.

Chir Dosothei arhima(n)dr(it),/ egumen sf(intei)/ măn(ă)stiri/ ot Câmpul Lungu.
Trandafir logofăt [al sfintei mănăstiri ot Dolgopol cu jupanița sa Maria]¹⁰⁵.

BIBLIOGRAFIE: I. Mihail, *Pictura bisericii Șubești*, în BCMI 1927, p. 65; C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 355, p. 762.

22.

<cca. 1779 ?>

Vas de piatră (umivalniță) de 48,5/60/53 cm; literă incizată de 2,5-6 cm, pe latura de sud, în partea superioară.

În trecut aflată în colțul de nord-est al pridvorului bisericii.

În lapidariul bisericii Șubești.

† Barbul ...as¹⁰⁶.

BIBLIOGRAFIE: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 360, p. 767; Fl. Mârțu, însemnări de mână, în colecția Fl. Mârțu (transcriere și clișeu foto).

23.

1786 martie 2

Jilț de lemn sculptat de 162/70 cm; literă săpată de 3-3,5 cm.

A aparținut în trecut bisericii Șubești.

La Muzeul Național de Artă al României. Nr. inv: 68L.

Anno 1786, mar(tii) 2 die; Nicolai Teñ.

În anul 1786, martie 2 zile: Nicolae Tem... .

Textul după: *Inscripții București*, nr. 1175, p. 772.

A se vedea și: N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 32.

24.

¹⁰⁵ Inscripție ilizibilă, întregire după I. Mihail, *loc. cit.*

¹⁰⁶ Inscripție foarte greu descifrabilă. C. Bălan (*loc. cit.*) propune o lecțiune onomastică, "Ionas", în timp ce Fl. Mârțu (*loc. cit.*) citește aici data inscripției: leat 7060, m(eseța) s(eptembrie). Dacă C. Bălan (*loc. cit.*) datează inscripția în epoca celui de-al doilea locaș (sec. XVIII), pe baza grafiei, ce are un aspect cursiv și mai puțin îngrijit, Fl. Mârțu (*loc. cit.*) o atribuie locașului anterior (sec. XVI). Menționăm că în lapidariul bisericii Șubești, mai există o veche umivalniță de piatră de 72/55 cm, diametru vasului 60 cm, fără urme de inscripție.

1791 octombrie 11

Piatră de mormânt de 180/74 cm; literă în relief de 9 cm; câmpul lespedei este încadrat de un chenar alcătuit din motive vegetale.

În trecut lespedeza se afla în pridvorul bisericii, pe latura de nord.

În lapidariul bisericii Șubești.

† Aicea suptu această/piatră odihnescu oa/sele răposatului robu l/ui D(u)mnezeu, logofăt(ul) Tran/dafiriu și ale fiicii/dumnealui Rucsandra; și/ s-au pristăvit în zile(le) lu/minatului domnu, Io M/ihai Suțu voevod; oc(tomvrie) 11, / 1791.

Textul după: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 358, p. 765.

A se vedea și: Iorga, *Inscripții*, II, p. 31.

25.

<Sec. XVIII>¹⁰⁷

Stâlp funerar, fragment de 45/20/11 cm, conținând pe marginea inferioară un rest de inscripție indescifrabil; literă în relief de 7 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 9.

26.

<Sec. XVIII>

Stâlp funerar, fragment de 42/20/25 cm; literă în relief de 6 cm; stâlpul este prevăzut în partea superioară cu o terminație prismatică de secțiune pătrată, de 11/13/6 cm.

† Помѣни Г(оспод)и Ио.../..¹⁰⁸ la, D[ea]d[iu]¹⁰⁹ .../...¹⁰⁸ [Gherghie]¹⁰⁹ ?.

Pe verso:

...¹⁰⁸ de-(a)u fă(cut) acest...¹¹⁰ .

27.

<Sec. XVIII>

Piatră de mormânt de 123/44/20 cm; literă în relief de 6 cm.

În lapidariul bisericii Șubești.

Supt această piia/[tr]¹¹¹ă odicnescu/ oasele [robu]¹¹¹ lui/[Dumnezeu]¹¹¹...¹¹²e/și u...¹¹²/u...¹¹²c...¹¹²/gheo...¹¹² ¹¹³.

28.

1809 decembrie 20

Piatră de mormânt de 149/73/20 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; câmpul lespedei este încadrat de un chenar alcătuit din motive vegetale, iar în câmp, inscripția este surmontată de un cap de înger înconjurat de patru motive florale; literă în relief de 4-7 cm.

¹⁰⁷ Dată aproximativă, după factura piesei și după grafie.

¹⁰⁸ Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹⁰⁹ Inscripție deteriorată, ilizibilă, întregire ipotetică.

¹¹⁰ Inscripție deteriorată, ilizibilă. Dată aproximativă, după factura piesei și după grafie. Din expresia finală se poate deduce că stâlpul a aparținut unui grup de ctitori neidentificați.

¹¹¹ Inscripție deteriorată, ilizibilă, întregire probabilă.

¹¹² Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹¹³ Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

Supt această p/iatră odihnescu/ oasele robilor lui/ D(u)mnezeu Ioachim er(o)m(o)n(ah),/ Damiana¹¹⁴ mon(a)hia,/ cu tot neam(u) lor; și cin(e)/ va citi să zic(ă) ”Dum/nezeu să-i erte”./ Leat 1809, dech(emvrie) 20./ Dimitrie ierei/ protonotar m(itro)p(oliei).

BIBLIOGRAFIE: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 363, p. 770.

29.

1816 august 3

Piatră de mormânt de 175/60 cm, aflată pe latura de nord-est a pronaosului; câmpul lepedei este încadrat de un chenar alcătuit din cruci și din motive vegetale și are în partea superioară o cruce în relief; literă în relief de 6 cm.

[IG]¹¹⁵ XG [NI]¹¹⁵ KИ. [Su]¹¹⁵pt/ [această p]¹¹⁵ii/[atră odi]¹¹⁵hne/[ște ro]¹¹⁵aba lui Du/[mnezeu Mariia, soții/a dumnealui]¹¹⁶.../ esar ... 1816 [aug 3]¹¹⁵.

BIBLIOGRAFIE: Iorga, *Inscripții*, II, p. 31; C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 359, p. 766.

30.

1818

Pomelnic pe peretele proscomidarului, într-un câmp de 62/45 cm; literă de 3 cm, cu negru și inițiale roșii pe fond albastru cenușiu.

.../...¹¹⁷ Rafail ?...¹¹⁷ [Mariia, Ioanu]¹¹⁸...¹¹⁷ [Alecse]¹¹⁸, Nicolae, Ecaterina, Filon, Nicolae/ [Alec]¹¹⁸sandra, Sanfira monahia, Teodora, Gheoca.../...¹¹⁷. Morți: Dositheu arhimandritu cu to[t/ neam]¹¹⁹u, Trandafir, Safta, Gheorghe, Ma[tei]¹¹⁸, Ioach(im) er(o)/monahu, Damiana monahiia, Chesarie monah/(cu) tot neam(u) lor; Soare, Maria, Ioan, Di(m)itrie, Gheorghe, cu tot neamu;/ (Gh)eorghe și cu tot neamul lor; / 1818.

Vii: Scarlat, Anastasia,/...¹¹⁷ Ioana .

BIBLIOGRAFIE: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 356, p. 763.

31.

1818

Cruce funerară de piatră, de 85/30/17/9 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă în relief de 3-5 cm.

IG XG NI KИ. Manole, Maria/ Enache/ Neacș/ Simion/ Neacș/.../...¹²⁰/ 1818 .

¹¹⁴ Bălan (*loc. cit.*) lecturează ”Dumitrana” în loc de ”Damiana”. Cele două nume de pe lepedea tombală, Ioachim eromonahul și Damiana monahia, se regăsesc și în vechiul pomelnic al bisericii Șubești (vezi Sp. Cristocea, *Pomelnice*, p. 122), în ”Pomelnicul popii Ioan Negulici” (cca. 1805-1810), adăugate la rubrica ”morți”, reprezentând numele monahale ale soților popa Ioan Negulici și Dobrița presbitera, părinții preotului Dumitrache Negulici, cel care așează lepedea tombală în 1809.

¹¹⁵ Inscripție deteriorată, întregire probabilă.

¹¹⁶ Inscripție deteriorată, întregire după N. Iorga, *loc. cit.*.

¹¹⁷ Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹¹⁸ Inscripție deteriorată, întregire după C. Bălan, *loc. cit.*

¹¹⁹ Inscripție deteriorată, întregire probabilă.

¹²⁰ Inscripție deteriorată, ilizibilă.

32.

<Sec. XIX început>

Piatră de mormânt de 180/83 cm, aflată pe latura de sud-vest a pronaosului; literă în relief de 6 cm.

† Sup[t această]¹²¹/ piia[tră odihne]¹²¹/ ŝte...¹²²/ Dum[nezeu]¹²¹...¹²²/ sa...¹²²/ pos...¹²²/ s-au p[ristăvit]¹²¹...¹²²/ fev[ruarie]¹²¹...¹²²/ lea[t]¹²¹...¹²²/ săi...¹²²/ Neac...¹²²/ ut...¹²²/ de...¹²² ¹²³.

BIBLIOGRAFIE: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 359, p. 766, notă.

33.

<Sec. XIX început>

Cruce funerară de piatră, de 60 ?/34/17/9 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 6 cm.

ІГ ХГ НИ КЯ. По(мен)и Г(оспод)и¹²⁴/Ma(ria) ?, Cal/ia, Cos/tand ...¹²⁵.

34.

<Sec. XIX început>¹²⁶

Piatră de mormânt de 192/80 cm, aflată pe latura de sud-est a pronaosului, cu inscripție în totalitate erodată și ilizibilă; câmpul lespedei este încadrat de un chenar alcătuit din motive vegetale.

35.

<1825>

Inscripție pe o icoană.

Prin osteneala dumnilui Neculae Mușetoiu și s-au zugrăvit de Ionu Gârniță zugrav și de Alecse zugravul¹²⁷.

Textul după: N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 32.

36.

1831

Icoană de lemn de 94/66 cm, înfățișându-l pe Sf. Nicolae pe jeț, încadrat de 24 de medalioane cu scene din viața sa; literă de 0,7 cm, alb pe fond cărămiziu, în partea inferioară a jețului pe care stă sfântul.

La Muzeului municipal Câmpulung-Muscel. Nr. inv. 239.

¹²¹ Inscripție deteriorată, ilizibilă, întregire probabilă.

¹²² Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹²³ Dată aproximativă prin analogie de grafie și factură, cu piesa nr. 29.

¹²⁴ ”Pomenește Doamne”.

¹²⁵ Restul inscripției nu mai este lizibil, crucea fiind îngropată în pământ. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹²⁶ Dată după analogie cu chenarul vegetal al piesei nr. 29.

¹²⁷ Dată pe baza raportului lui Tocilescu, care menționează anul respectiv (M. Dumitrescu, *Despre monumentele Câmpulungului*, p. 62). Menționăm faptul că Ion Gârniță, unul dintre cei mai cunoscuți zugravi câmpulungeni din prima jumătate a sec. al XIX-lea, a fost bunicul arhitectului Dimitrie Ionescu-Berechet.

Prin osteneal(a) și cheltuial(a) rob(ului) lu(i) Dum[nezeu]¹²⁸ ...¹²⁹ sa...¹²⁹ jupânu Petru ?
 ...¹²⁹ giu/...¹²⁹ no...¹³⁰.

Cu literă de 0,2-1,2 cm, cu alb pe fond vinețiu, în câmpul inferior al piesei:

Zugrăvit-u-s-a de m(â)na robu lui D(u)mnezeu Gheorghe sin pop(a) Constantin zugrav
 ot Câmpul(ung); liat 1831.

Textul după: C. Bălan, *Inscripții Muscel*, nr. 402, p. 821.

A se vedea și: N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 32.

37.

1845 mai 29

Cruce funerară de piatră de 94/30/16/16 cm; literă incizată de 5 și 7 cm; brațele superioare
 ale crucii sunt decorate cu patru medalioane simple ce conțin tetragrama Mântuitorului.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 17.

IG XG NI KĀ. Pome/nește/ Do(a)mn/e (pe) Ghe/orgh/e Bui/că¹³¹.

Pe latura din dreapta:

și t/otu/ nea/(m)u lor.

BIBLIOGRAFIE: C. Bălan, *Inscripții jud. Muscel*, nr. 364, p. 771.

38.

< Sec. XIX prima jumătate >

Cruce funerară de piatră, spartă la intersecția celor două brațe, de 68/29/14/10 cm; literă în
 relief de 4 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 13.

...¹³² IG XG [NI KĀ]¹³³. ...¹³² Nea/cșa/, Nico/lae/, Soare ?/, Mușat, Alese ?, Mi...
 ctim ?¹³⁴.

39.

< Sec. XIX prima jumătate >

Cruce funerară de piatră de 115/40/22/17 cm; literă în relief de 5 și 7 cm; brațele superioare
 ale crucii sunt decorate cu patru medalioane simple ce conțin monogramele Mântuitorului.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 15.

IG XG NI KĀ. Nicolae, Nicol/ae preo/t, Dani/il pre/ot, Nea/cșa/preo/teasa/
 Gheor/ghie, Anto/hia¹³⁵.

¹²⁸ Inscripție deteriorată, întregire probabilă.

¹²⁹ Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹³⁰ Această primă parte a inscripției nu apare redată în Iorga, *loc. cit.*

¹³¹ C. Bălan (*loc. cit.*) lecturează "Zuică", considerând că lapicidul a scris greșit "Buică". Registrul de morți al
 bisericii Șubești din 1846 (SJAN Argeș, CRSC Câmpulung, Mahalaua Șubești, dosar 24/1846) consemnează la
 data de 5 iulie decesul lui Gheorghe sin Gheorghe Buică, fiul celui decedat cu un an înainte, consemnare ce
 elimină orice îndoială asupra lecțiunii corecte.

¹³² Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹³³ Inscripție deteriorată, întregire probabilă.

¹³⁴ Inscripție deteriorată, foarte greu descifrabilă. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹³⁵ Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

40.

<Sec. XIX prima jumătate>

Cruce funerară de piatră de 75/33/16/11 cm; literă în relief de 6 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 16.

IG XG NI KĀ. ...¹³⁶ .

41.

<Sec. XIX prima jumătate>

Cruce funerară de piatră, fragment de 60/35/20/13 cm; literă în relief de 3,5-4 și 7 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 18.

IG XG NI KĀ. Enache/, Neacș/a, Mari/ea, Ioa/n, Arse/ne, ...¹³⁷ .

42.

< Sec. XIX prima jumătate>¹³⁸

Piatră de mormânt de 190/89 cm, aflată pe latura de nord-vest a pronaosului; câmpul lespedei conține în partea superioară o Cruce însoțită de instrumentele Patimilor (sulița și trestia), la baza căreia se află *Capul lui Adam* și o inscripție cu caractere rusești, foarte puțin lizibilă; literă în relief de 6 cm.

43.

<Sec. XIX prima jumătate>

Cruce de piatră, fragment de 84,5/43/20/13 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă în relief de 7 cm; brațele superioare ale crucii sunt decorate cu patru medalioane simple ce conțin tetragrama Mântuitorului.

IG XG NI KĀ. † Rădica/tu-s-au a/ceastă sf./ cruce în ci/nstea Sf./ Gheo[rghe]¹³⁹/de [robii]⁶⁶/ lu[i Dumnezeu]...¹⁴⁰ .

44.

<Sec. XIX prima jumătate>

Cruce funerară de piatră, de 48 ?/36/18/11 cm, literă incizată de 3-4 cm.

IG XG NI KĀ. Dum/tru/Maria ...¹⁴¹ .

45.

<1850>

¹³⁶ Spațiu liniat, dar rămas nescris. Dată aproximativă după factura piesei.

¹³⁷ Inscripție lacunară, piatra este spartă. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹³⁸ Dată aproximativă după motivele simbolice folosite și după factura piesei

¹³⁹ Inscripție lacunară, întregire probabilă.

¹⁴⁰ Inscripție lacunară, piatra este spartă. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹⁴¹ Restul inscripției nu mai este lizibil, crucea fiind îngropată în pământ. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

Cruce funerară de piatră de 85/35/17/11 cm, aflată în incinta bisericii, pe latura de sud; literă incizată de 3-5 cm; brațele superioare ale crucii sunt decorate cu patru medalioane simple ce conțin tetragrama Mântuitorului.

IG XG NI KA. † Lângă/ această/ cruce/ odihne/ște c(o)c(oana)/ Elenca/ soția co(conului)/ Costache/ B(ă)d(e)su¹⁴².

46.

1850

Cruce funerară de piatră, astăzi dispărută, aflată în trecut în incinta bisericii Șubești.

... preotu Ioan Săraru și soția sa Platonida monahia, fii preotul N. și soția sa Zmaranda erița... .

Textul după: E. Matei, M. Becuț, *Biserica Șubești*, în "Argesis" 1995, p. 291.

47.

1850

Cruce funerară de piatră, de 86/33/17/13 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2 cm.

IC XC NI KA. Dumitru,/ Ana, Al/dia, Ilin/ca, Ni/colae,/.../...¹⁴³/ Bucur,/ Lina ?,/ Ilinca,/ Bucur,/ Mihăiță,/ Ma(ria), G(heor)g(he),/ Nicol(ae), 1850.

48.

<Sec. XIX mijloc>

Cruce funerară de piatră, de 60 ?/40/18/15 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 4-5 cm.

IG XG NI KA. Aici odicne(ște)/ sufle/tu ră/posa/tului/ Gheorgh(e)/ Mico/doiu ...¹⁴⁴.

49.

<Sec. XIX mijloc>

Cruce funerară de piatră, de 81/39/19/12 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 3 cm.

IC XC NI KA. Costa/che Zla/tiean/ de ani/ 18/ a mu/rit/ 15/ aprilie ...¹⁴⁵.

50.

1862

¹⁴² Dată pe baza înregistrării decesului în SJAN Argeș, CRSC Câmpulung, Mahalaua Șubești, Condica pentru botezați, cununați și morți pe anul 1850.

¹⁴³ Inscricție deteriorată, ilizibilă.

¹⁴⁴ Restul inscripției nu mai este lizibil, crucea fiind îngropată în pământ. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹⁴⁵ Inscricție lacunară, crucea este spartă. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

Cruce funerară de piatră, de 70/30/14/9 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2 cm.

IC XC NI KA. Nicolae,/ Maria,/ Costan/din, Io(n),/ Ilinca,/ Ilinca,/ 1862.

51.

1863

Cruce funerară de piatră, două fragmente de 36/25/19/12 cm, respectiv 40/20/12 cm; literă incizată de 3-4 cm; chenarul crucii este decorat cu motive vegetale și geometrice.

IC XC NI KA. Marghi/oala/ Tranda/fireasca,/ [moartă în vârstă de ani 18 (și) fiică-sa Elena prunca, 1863]¹⁴⁶.

BIBLIOGRAFIE: Fl. Mârțu, însemnări de mână.

52.

1865

Cruce funerară de piatră, de 84/30/15/9 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2 cm.

IC XC NI KA. Nicola/ie, Ilin/ca/, Ana/, Nic[olae]¹⁴⁷, G[heor]g[hie]¹⁴⁷, Șuța, Gheor[ghie]¹⁴⁷, 1865 .

53.

1866

Cruce funerară de piatră de 81,5/38/18/12 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2 cm; crucea este decorată cu motive vegetale și cu motivul simbolic *Ochiul lui Dumnezeu* în partea superioară a brațului vertical.

IC XC NI KA. Preo/tul/ Iorga/ mort/ în vîr/stă/ de ani/ 60./ 1866 .

54.

<1869>

Piatră de mormânt de 185/85 cm, aflată în incinta bisericii, pe latura de sud; câmpul lepedei este decorat în zona centrală cu un chenar floral ce încadrează inscripția, în partea superioară cu doi îngerași ce susțin o coroană, iar în partea inferioară cu trei motive simbolice (Capul lui Adam, Soarele și Luna).

... Trăii în chinuri grele,/ Și în chin am expirat/ Amorul maicii mele/ Singur m-a consolat/ Povară mi-era viața/ Și m-am determinat/ Să mor fără speranță/ De doctor aperat./ Adio scumpă mamă,/ Adio sor(ă) și frați/ Și tu loc natali/ Și vouă amici amați¹⁴⁸.

Text după: Fl. Mârțu, însemnări de mână.

55.

¹⁴⁶ Inscripție ilizibilă, crucea fiind îngropată în pământ, întregire după Fl. Mârțu, *loc. cit.*

¹⁴⁷ Inscripție deteriorată, întregire probabilă.

¹⁴⁸ Inscripție deteriorată azi, ilizibilă. Dată după crucea (piesa nr. 55) din proximitatea lepedei.

1869

Cruce funerară de piatră, de 83 ?/65/23/15 cm, aflată în incinta bisericii, pe latura de sud; literă incizată de 2 cm; crucea este înconjurată de un chenar vegetal și este decorată în partea superioară cu un ornament în formă de flacără.

Isus/NI CA

Pe verso-ul crucii:

Nae Tramdafirescu, nas/cutu la 1830, mortu la 1869.

56.

1871

Cruce funerară de piatră de 71/31/16/9 cm; literă incizată de 3 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 20.

IC XC NI KA. Nicolae/G. Pes/caru/G/1871.

57.

1874 iunie 11

Cruce funerară de piatră de 60/33/14,5/8 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2 cm; crucea este decorată în partea superioară cu un motiv simbolic (șarpele încolăcit având o săgeată în coadă și ținând un măr în gură).

Aci/ repausă George,/ fiul locotenentu(lui)/ G. Hiotu, născutu/2 noem/vriu 1872/
repausa/tu 11 iu/niu 1874.

BIBLIOGRAFIE: Fl. Mârțu, însemnări de mână.

58.

1876

Cruce funerară de piatră de 82 ?/47/20/12 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2, 5 cm.

IS XS NI KA. Tincuța Negulici/ smulsă/ de vi/forulu/ morții/ în a tre/ia primă/vară a
etăți(i) sale/. 1876 septe(mvrie).

59.

1877

Stâlp funerar, fragment de 37/14/18 cm; literă incizată de 3 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 22.

1877.

60.

1879

Stâlp funerar de dimensiunile 43/54/43 cm (soclu), 68/36/19 cm (trunchi) și 43/40/33 cm
(capac), aflat în incinta bisericii, pe latura de sud; literă incizată de 4-5 cm.

In/Memoria/Iubitei mele mume/Ec. Jugurianu Dec(e)da(tă)/ la 5 Iunie 1879/ In etate 60 ani/ și / Iubitului meu frate/ C. Jugurianu Decedat/ 11 oct. 1879 in Etate/ de 42 ani.

61.

1882

Cruce funerară de piatră, de 53/30/14/10 cm, aflată în incinta bisericii, pe latura de sud; literă incizată de 2 cm.

IC XC NI KA. Nicolae, fiul/ lui N. Steflea/, născut 1861 se(ptembrie)/ 10/ și mort/ 1882/ iunie(e) 25.

62.

1883

Cruce funerară de piatră, de 75/45/19/13 cm, aflată pe latura de sud a incintei bisericii; literă incizată de 2,5 cm; crucea este decorată cu un chenar alcătuit din motive vegetale și cu patru medalioane formate din motive vegetale, ce conțin tetragrama Mântuitorului.

IC XC NI KA. Aci se odih/nește prea/iubitul și/ dulcele mi/cu pruncu/ Georgeta ?/ C. Păcianu./ născut la/ 30 iulie 1881,/ zburând/ în cea în/gerilor la/ 7 mai 1883./ Nae Rolia.

63.

1884

Cruce funerară de piatră, de 120/80/26/7 cm, aflată pe latura de sud a incintei bisericii; literă incizată de 2 cm; crucea este decorată în partea superioară cu un portret în relief (al defunctului) redat din profil.

IS HR NI CA/ Căpitanu Gheorghe/ Dănulețu, decedat/ la 6 aprilie 1884, născut/ 10 august 1844.

Pe verso:

Moritor ești, stai nu trece/ Și comțămpla-m(i) restul rece./ Căci lumea este uă rotă/ Și ce ești am fost uă dată,/ Și ce sunt vei fi alt-dată/ Ce ești tu am fost și eu/ Ce sunt eu vei fi și tu.

64.

1884

Cruce funerară de piatră, de 91/40/18/12 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 2-4 cm; crucea este decorată în partea superioară a brațului vertical cu motivul simbolic *Ochiul lui Dumnezeu* și cu patru medalioane simple ce conțin tetragrama Mântuitorului.

IC XC NI KA. Gheorghe,/ Ioan,/ Dimitri(e),/ Gheorghe,/ Ana, 1884 .

65.

1884

Cruce funerară de piatră de 79/34/15/9,5 cm, literă incizată de 6-9 cm.

IS HR NI KA/ George,/ Ion,/ Bucur,/ Stanca,/ Maria/ 1884.

66.

1886

Cruce funerară de piatră, de 68 ?/44/19/15 cm, literă incizată de 2 cm; crucea este decorată în partea superioară cu un cap de înger și pe verso cu patru medalioane cuprinzând tetragrama Mântuitorului.

Aci repa/usă Geor/gie Mere/șanu, încetat la 1836,/ Maria Mereșanu înce/tată la 1860 ?, Elena Să/ulescu încetată la 1861,/ Marg(hi)o(a)la/ Tranda/firescu/ [încetată la 1886]¹⁴⁹.

Pe verso:

IC XC NI KA.

BIBLIOGRAFIE: Fl. Mârțu, însemnări de mână.

67.

1891

Piatră de mormânt de 187/76 cm; literă incizată de 5 cm; câmpul lepedei este încadrat de un chenar alcătuit din motive vegetale, fiind decorat în partea superioară cu motivul simbolic *Ochiul lui Dumnezeu*, iar în partea inferioară cu motivul simbolic *Capul lui Adam*, pe care este încolăcit Șarpele cu mărul în gură.

Aci repausează osemintele/ defuncțiilor întru fericire,/ Iubiții noștri părinți/ Ilie Rosescu/ Încetat din viață la anul/ 1861 luna Aprilie 9 ziua/ Duminecă, în etate de 63 de ani/ Maria Rosescu/ născută Negulici, încetată/ din viață la anul 1867 luna/ iulie 4, ora două din noapte,/ în etate de 60 de ani. Dumnezeu să-i păstreze în a lui misericordie și bine/cuvântată fie-le memoria/ în eternă pomenire. Amin. Anul 1891 (a) avut loc dezgroparea¹⁵⁰.

Text după: Fl. Mârțu, însemnări de mână.

68.

<1891>

Cruce funerară de piatră, de 120/60/25/20 cm; literă incizată de 4 cm; crucea este încadrată de un chenar alcătuit din motive geometrice; brațul orizontal și cel vertical sunt decorate în partea superioară cu motive vegetale; în partea superioară a brațului vertical se află și un motiv simbolic format dintr-o ancoră și o cruce suprapuse.

Ilie Rosescu/ și/ Maria Rosescu/ 1861/ 1867.

69.

<Sec. XIX a doua jumătate>

Cruce funerară de piatră, fragment din brațele superioare de 41/34/17/11 cm; literă incizată de 8 cm.

În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 19.

IC XC NI KA. ...¹⁵¹ .

¹⁴⁹ Inscripția ilizibilă, crucea fiind îngropată în pământ, întregire după Fl. Mârțu, *loc. cit.*

¹⁵⁰ Inscripție deteriorată, indescifrabilă azi.

¹⁵¹ Inscripție lacunară, crucea fiind spartă. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

70.

<Sec. XIX a doua jumătate>

Stâlp funerar, fragment de 45/18/11 cm; literă incizată de 8 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 23.

Maria,/ Ioanu,/ Dur(a) ?,/ Mikod¹⁵².

71.

<Sec. XIX sfârșit>

Cruce funerară de piatră de 55/40/19/14 cm; literă incizată de 2 cm.
În lapidariul bisericii Șubești. Nr. inventar: 21.

IC XC NI KA. Aca...¹⁵³tina, Nico/lae, Parasceva/George pruncu/...¹⁵³. Hera,
Be/revoia/nu¹⁵⁴.

72.

<Sec. XIX sfârșit>

Piatră de mormânt de 145/75 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 3 cm; câmpul lepedei este decorat în partea superioară cu o sabie și o cruce surmontate de o carte deschisă, pe care stă o pană de scris.

Aici ...¹⁵⁵.

73.

<Sec. XIX sfârșit>

Cruce funerară de piatră, de 133/76/25/10 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; crucea este decorată cu un portret în relief (al defunctului) redat în profil, aflat la intersecția celor două brațe ale crucii; literă incizată de 3 cm.

IS HS NI KA. Ion Poppu/ Grădișteanu/ și fiul seu/ Constantin/ P. Grădiște/anu¹⁵⁶.

74.

<Sec. XX prima jumătate>

Cruce funerară de piatră, de 63/40/17,5/10 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de sud; literă incizată de 3 cm; brațul vertical al crucii este decorat în partea superioară cu motivul simbolic *Ochiul lui Dumnezeu*.

IS HS. Marin Stoica/Ioan Marin/Petria Dumitru¹⁵⁷.

¹⁵² Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹⁵³ Inscripție deteriorată, ilizibilă.

¹⁵⁴ Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹⁵⁵ Inscripție deteriorată, ilizibilă. Inscripția de pe crucea (piesa nr. 73) care se află la extremitatea superioară a lepedei, indică numele defuncțiilor: Ioan și Constantin Grădișteanu. Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹⁵⁶ Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

¹⁵⁷ Dată aproximativă după grafie și factura piesei.

75.

1946

Cruce funerară de piatră, de 93/45/17/12 cm, aflată în incinta bisericii pe latura de nord-est, lângă zidul de împrejmuire; literă incizată de 2 cm.

IS HS NI CA. Aci/ odihnește/ Maria P. S. Mircea/ mo(a)rtă la 11 oct(om)vrie 1917,/ etate de 40 de ani/ și soțul său/ Petre S./ Mircea/ dec(edat) în/ 1945 de/ 75 ani./ Refăcute/ de gineri(i)/ lor în/ 1946.